De geschiedenis van de boerderijen, landgebruik en landeigendom in de Marne van de zestiende eeuw tot circa 1830: oude heerden en hun bewoners

Richard Paping, RUG

Warfhuizen, 20 oktober 2011

Historische Kring de Marne

De Marne (11 kerspelen)

- Oostelijke Marne: Kloosterburen, Wierhuizen, Leens, Wehe, Zuurdijk en Warfhuizen (inclusief Den Hoorn, Grijssloot en Molenrij)
- Westelijke Marne: Niekerk, Vliedorp, Vierhuizen, Ulrum en Hornhuizen (inclusief Zoutkamp, Houwerzijl en de Houw)
- Circa 200 boerderijen: geschiedenis van de eigenaren en de bewoners sinds zestiende eeuw tot circa 1830

Basis lezing: project landgebruik en land-eigendom in de Marne

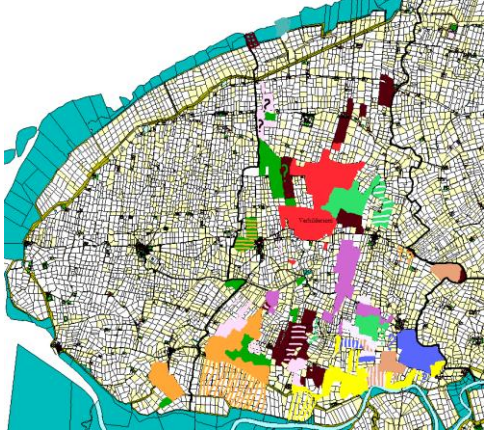

- Reconstructie van landgebruik per perceel in oostelijke Marne van zestiende eeuw tot ca. 1830 aan de hand van kadaster (HISGIS) en heel veel bronnenmateriaal: forse aanvulling van de geschiedenissen uit de boerderijenboeken

- Grovere reconstructie geschiedenis boerderijen in westelijke Marne vanaf zestiende eeuw (Niekerk, Vliedorp, Vierhuizen) of eind zeventiende eeuw (Ulrum, Hornhuizen)

2

Deel van de 'dijkrolle van 't Cloosterbuirder Hammerik', d.d. 4 mei 1767.

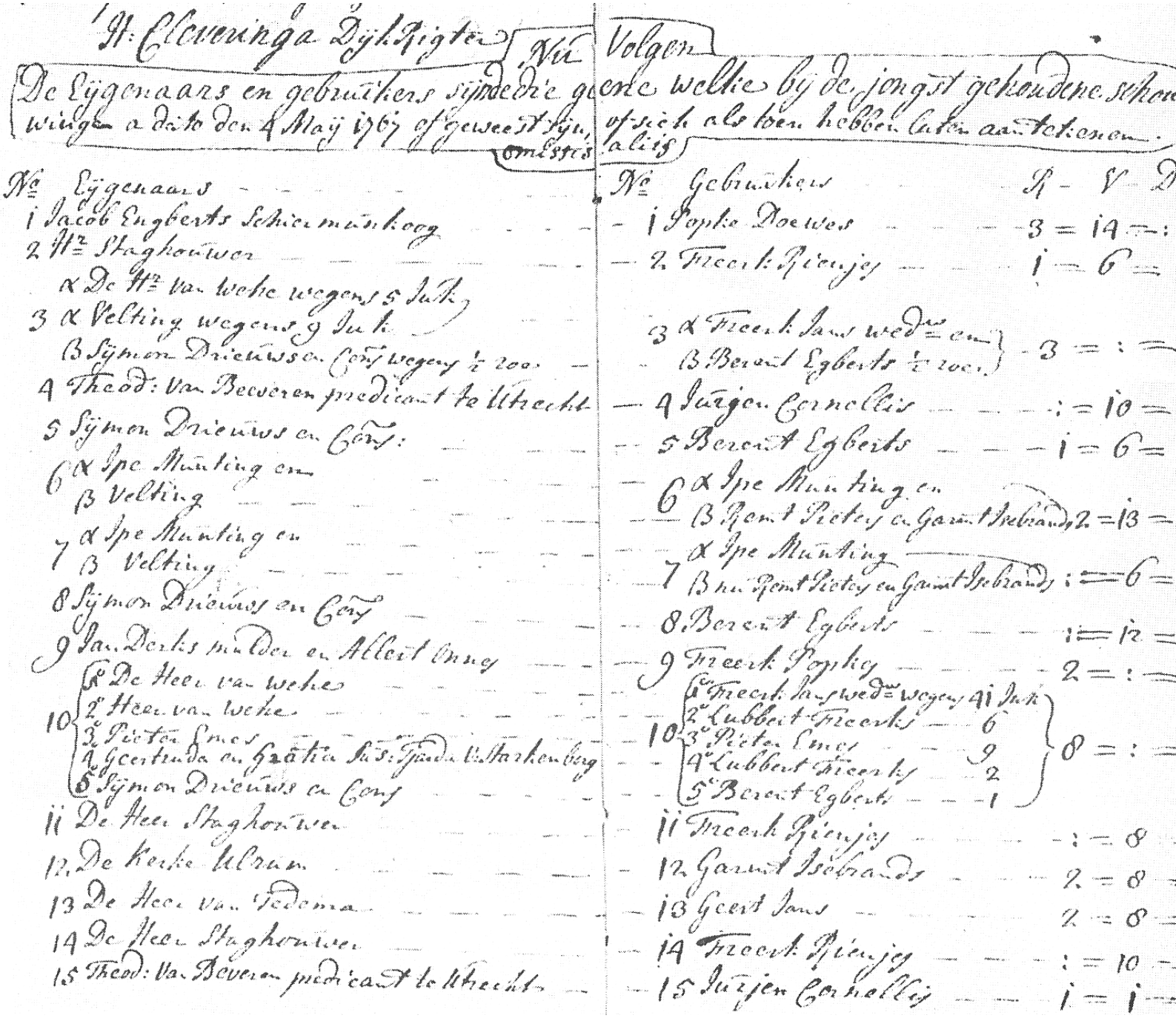

't Cloosterbuirder Hammerik

De Eijgenaars en gebruikers sijnde de ge[rech]tigde aanwijsinge a dato den 4 Maij 1767 of geweest sijn, omtrent

Nō	Eijgenaars	Nō	Gebruikers	R	V	D
1	Jacob Engberts Schierman boog	1	Sopke Doewes	3	14	:
2	Hr Stighouwer	2	Freerk Pieters	1	6	
	α De Hr van wehe wegens 5 Juk	3	α Freerk Jans wedue en			
3	α Velting wegens 9 Juk		B Berent Egberts ½ voor	3	:	
	B Symon Drieuws en Cons wegens ½ voor	4	Jurjen Cornelis	:	10	
4	Theod: Van Beveren predicant te Utrecht	5	Berent Egberts	1	6	
5	Symon Drieuws en Cons:	6	α Sipe Munting en			
6	α Sipe Munting en		B Geert Pieters en Garmt Sebrands	2	13	
	B Velting	7	α Sipe Munting			
7	α Sipe Munting en		B Geert Pieters en Garmt Sebrands	:	6	
	B Velting	8	Berent Egberts	:	12	
8	Symon Drieuws en Cons	9	Freerk Sopkes	2	:	
9	Jan Derks mulder en Albert Onnes	10	1° Freerk Jans wedue wegens 41 Juk			
10	1° De Heer van Wehe		2° Lubbert Freerks 6			
	2° Heer van Wehe		3° Pieter Lmes 9			
	3° Pieter Lmes		4° Lubbert Freerks 2	8	:	
	4° Geertruda en Gratia Sus: Gravin Van Bentheim		5° Berent Egberts 1			
	5° Symon Drieuws en Cons	11	Freerk Pieters	:	8	
11	De Heer Stighouwer	12	Garmt Sebrands	2	8	
12	De Kerke Ulrum	13	Geert Jans	2	8	
13	De Heer van Sedema	14	Freerk Pieters	:	10	
14	De Heer Stighouwer	15	Jurjen Cornelis	1	1	
15	Theod: Van Beveren predicant te Utrecht					

Volgen eene welke bij de jongst gehoudene schouw of sich als toen hebben laten aanteekenen.

alias

Kaart provin-cie plaats bij Den Hoorn 1732,

met zwetten

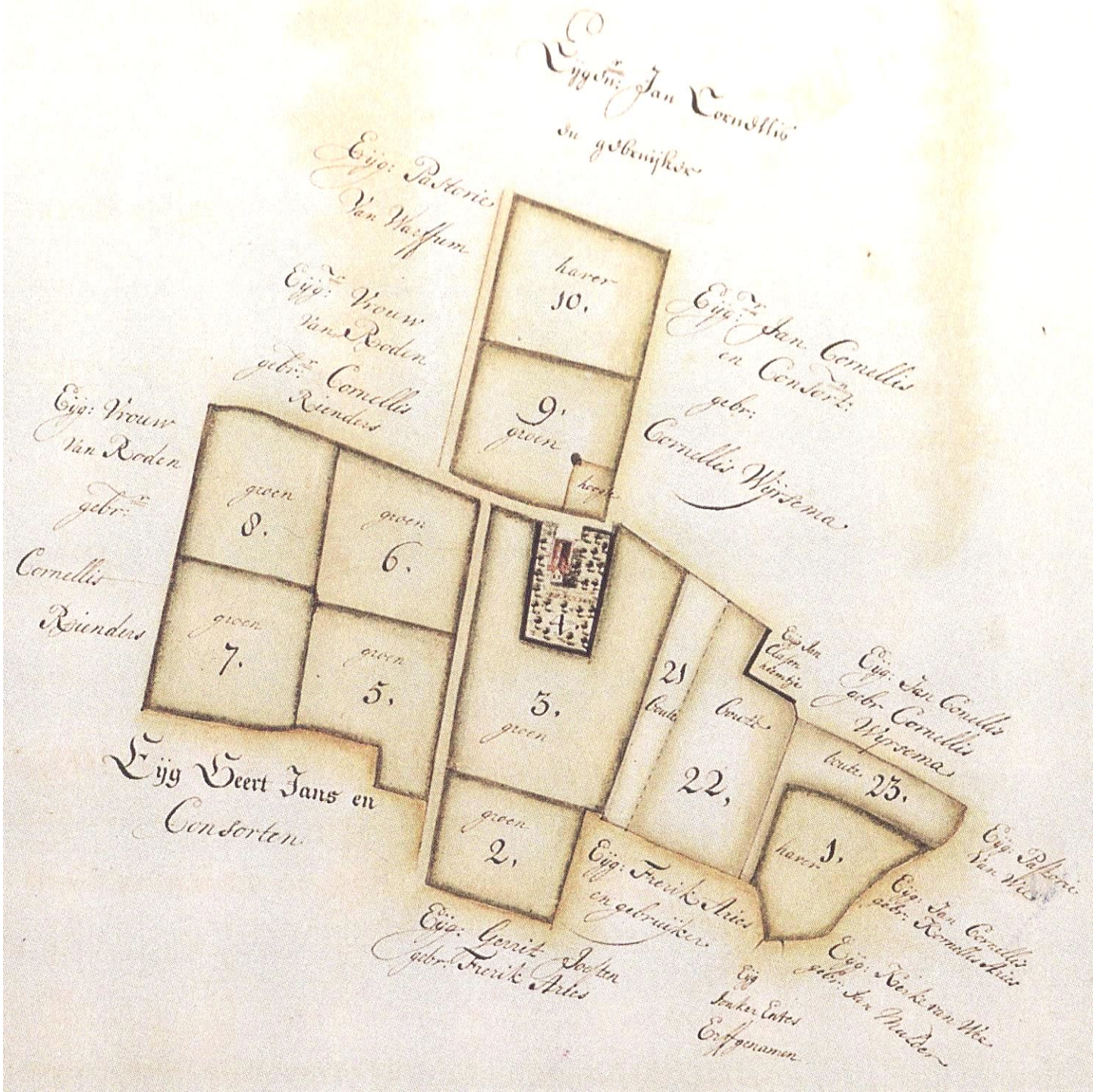

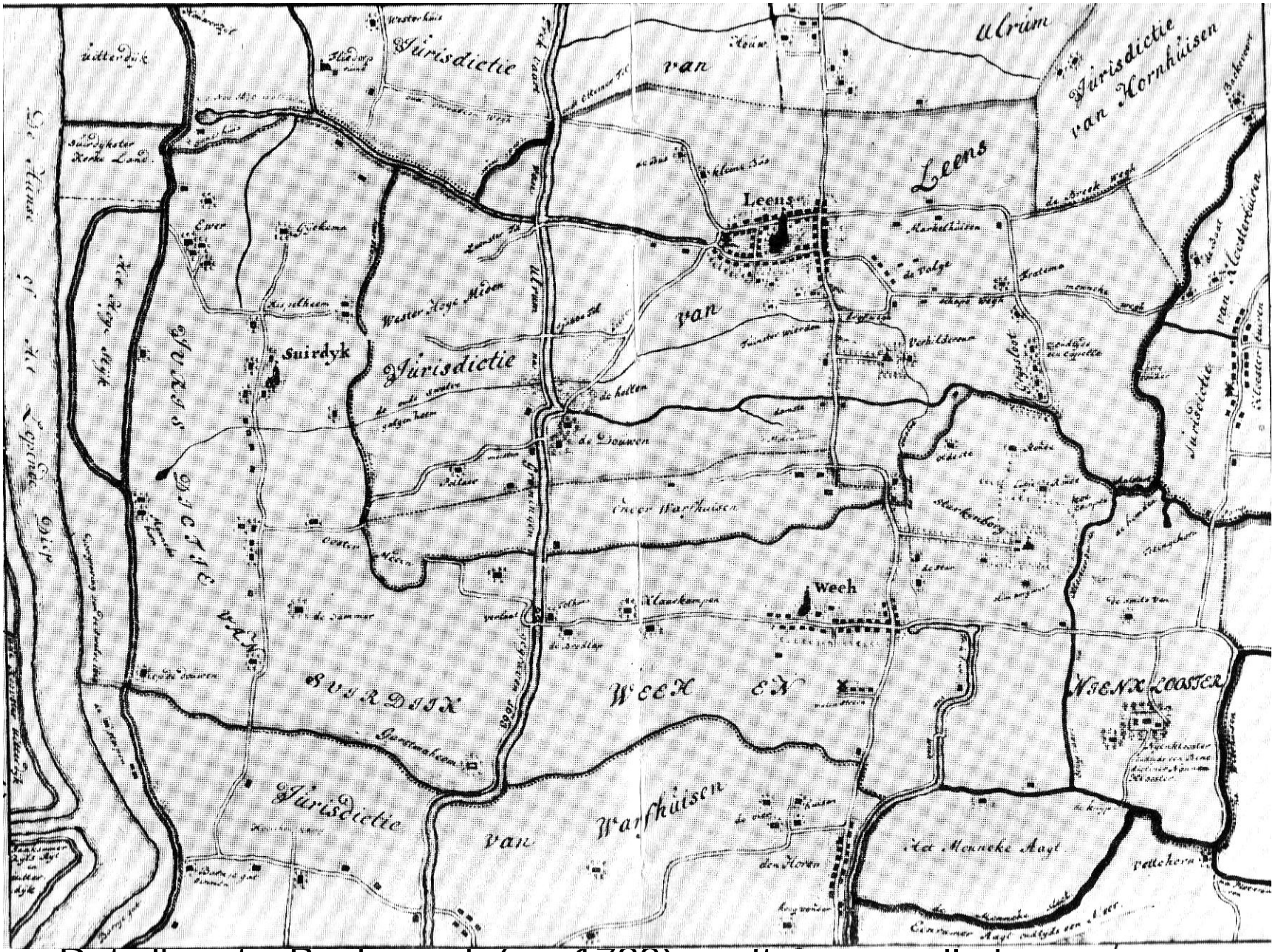

Detailkaartje Beckeringh (ca. 1780) geeft precies alle huizen in Leens, Wehe, Zuurdijk en omstreken weer rond 1650/1660

Leens en Wehe ca. 1650/1660

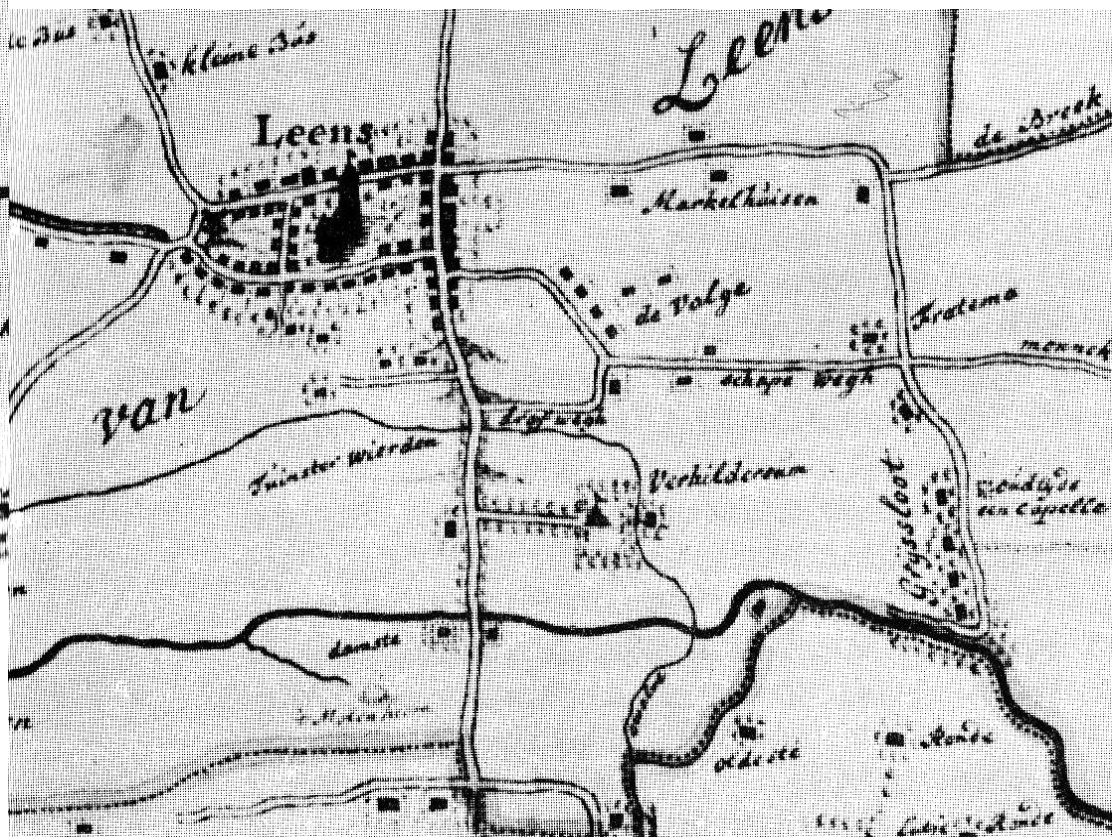

West-Zuurdijk en Ewer 1829

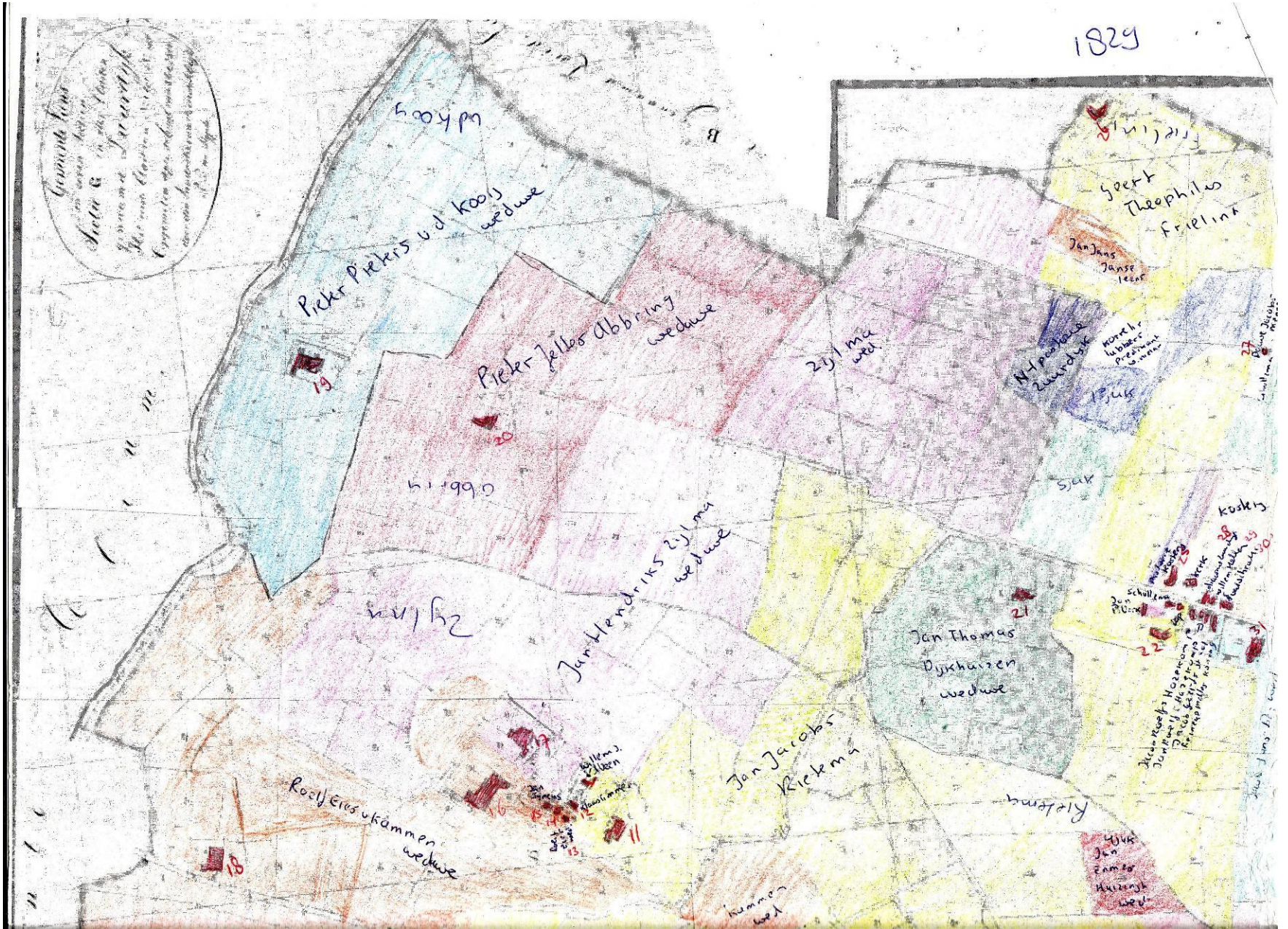
1829
Pieter Pieters v.d. Kooy weduwe
Pieter Jelles Ubbing weduwe
Zylma wed.
Jan Hendriks Zylma weduwe
Jan Thomas Dijkhuizen weduwe
Jan Jacobs Klekma
Roelf Eelts Kammen weduwe
Geert Theophilus Frielink
Jan Janse
Janse
Kooy
Zylma
Kooy
Kooy
Zylma
Zylma
Kooy
Kooy
Kooy

De boerderij Ewer, Zuurdijk
Foto, 1958
7,3 x 10,4
Familie Zijlma, Zuurdijk-Leens

West-Zuurdijk en Ewer 1806

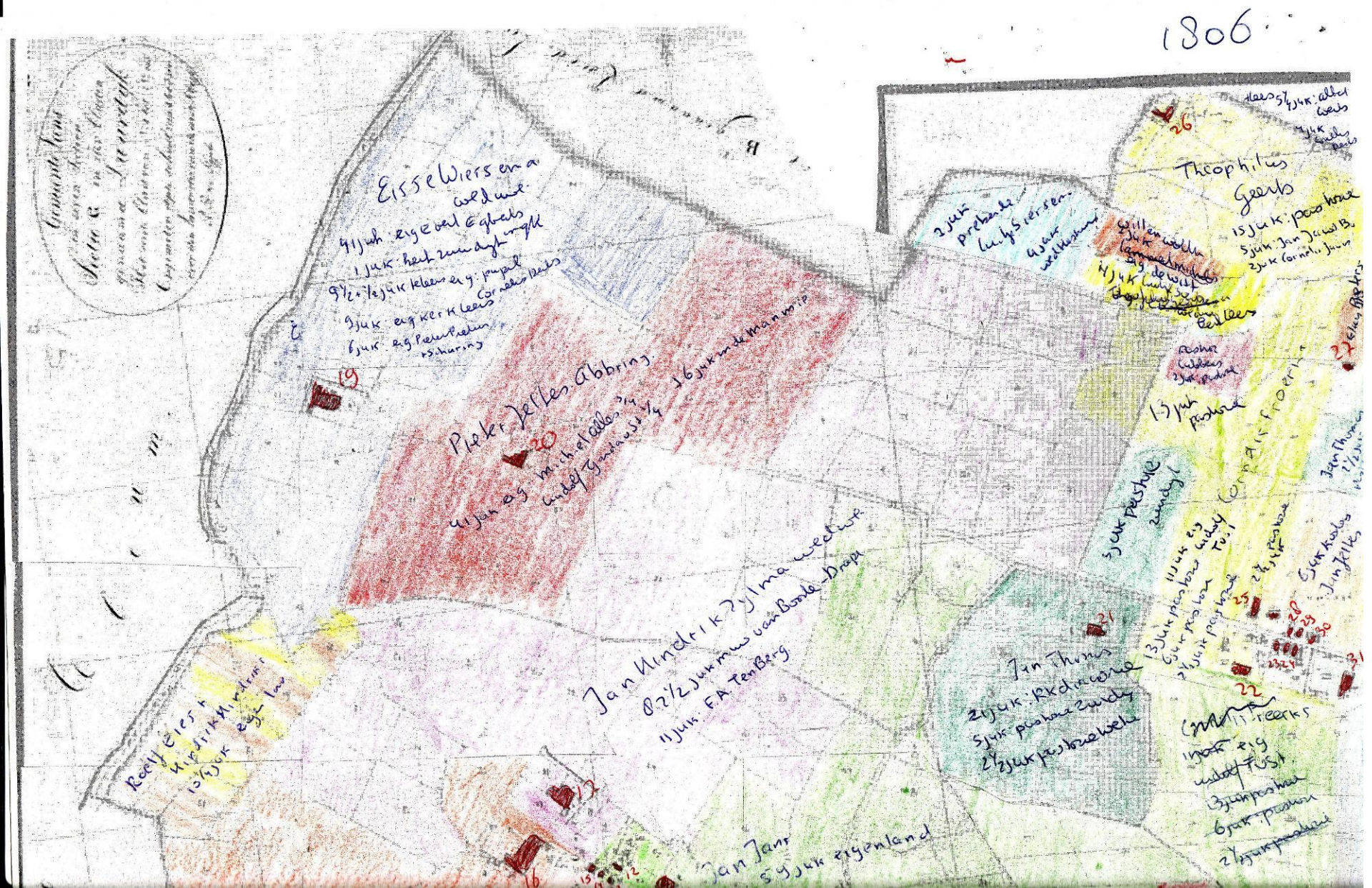

West-Zuurdijk en Ewer 1767

West-Zuurdijk en Ewer 1755/57

West-Zuurdijk en Ewer 1732/33

West-Zuurdijk en Ewer 1721

West-Zuurdijk en Ewer ca. 1680

West-Zuurdijk en Ewer 1626/1630

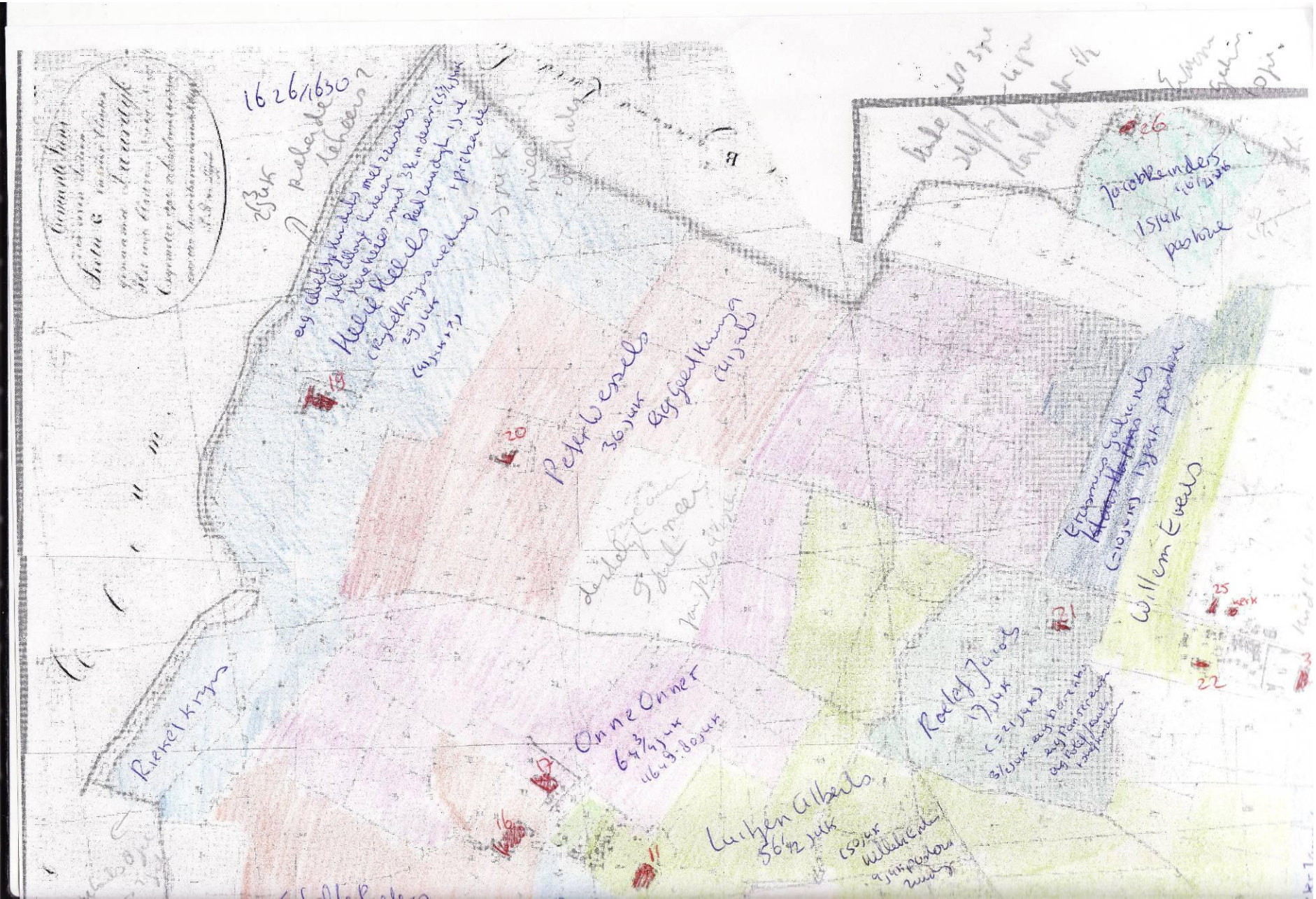

West-Zuurdijk en Ewer 1590/1600

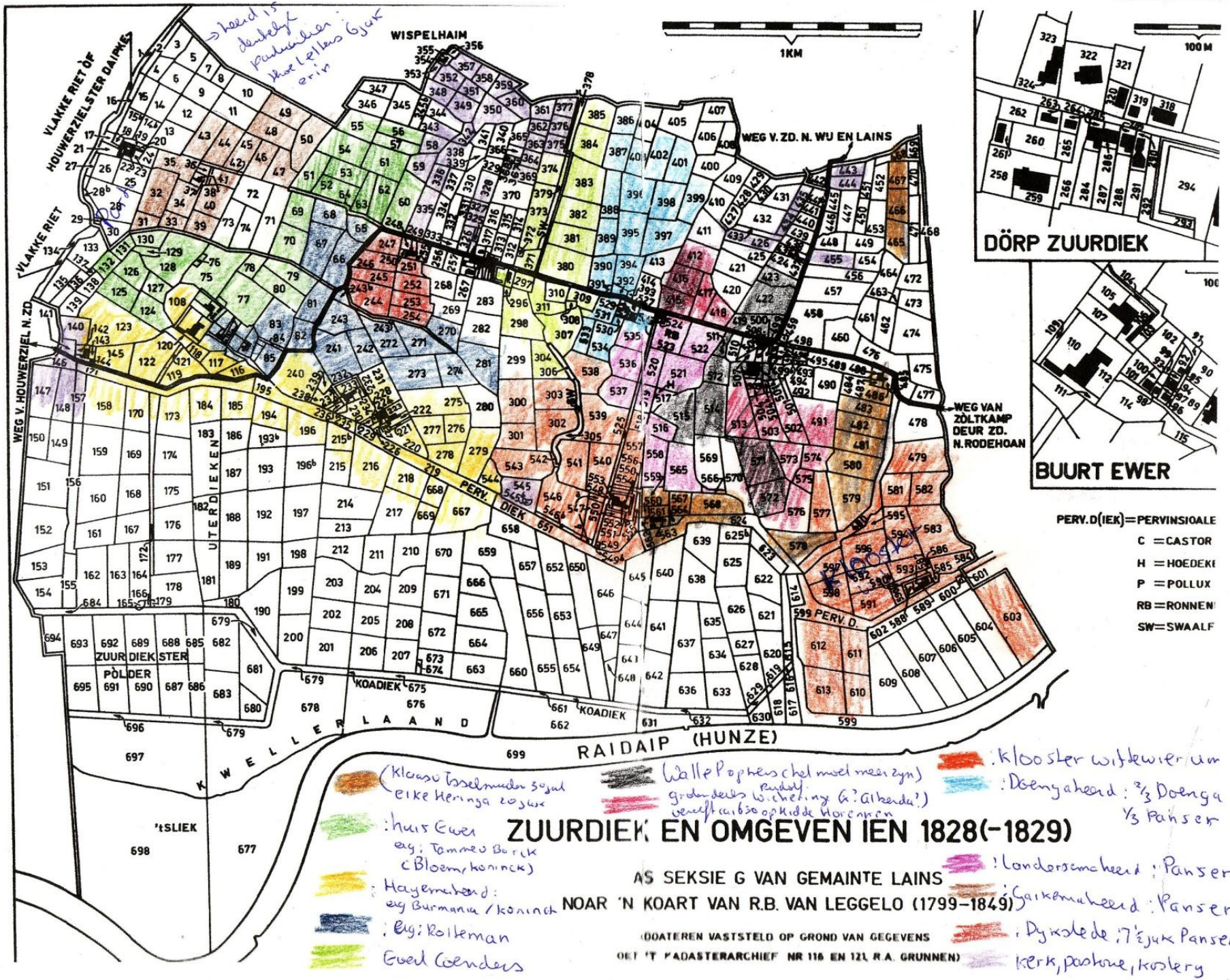
WISPELHAIM
1KM
100 M
VLAKKE RIET OF HOUWERZIELSTER DAIPKE
VLAKKE RIET
WEG V. ZD. N. WU EN LAINS
WEG V. HOUWERZIEL N. ZD
WEG VAN ZOLTKAMP DEUR ZD. N. RODEHOAN
DÖRP ZUURDIEK
BUURT EWER
UTERDIEKEN
PERV. DIEK
PERV. D.
ZUURDIEKSTER POLDER
KOADIEK
KOADIEK
KWELLERLAAND
RAIDAIP (HUNZE)
't SLIEK
PERV.D(IEK)=PERVINSIOALE
C =CASTOR
H =HOEDEKE
P =POLLUX
RB=RONNEN
SW=SWAALF
: Klooster Witkewierum
: Doengaheard : 2/3 Doenga 1/3 Pansen
: Landerscheard : Pansen
: Galkemaheard : Pansen
: Dykstede ; 7½ juk Pansen
kerk, pastorie, kosterij
: huis Ewer eig: Tammeo Borck (Bloem/Koninck)
: Hayemaheard: eig Burmania / Koninck
: eig: Roiteman
Ewert Coenders
ZUURDIEK EN OMGEVEN IEN 1828(-1829)
AS SEKSIE G VAN GEMAINTE LAINS
NOAR 'N KOART VAN R.B. VAN LEGGELO (1799-1849)
(DOATEREN VASTSTELD OP GROND VAN GEGEVENS OET 'T KADASTERARCHIEF NR 116 EN 121 R.A. GRUNNEN)

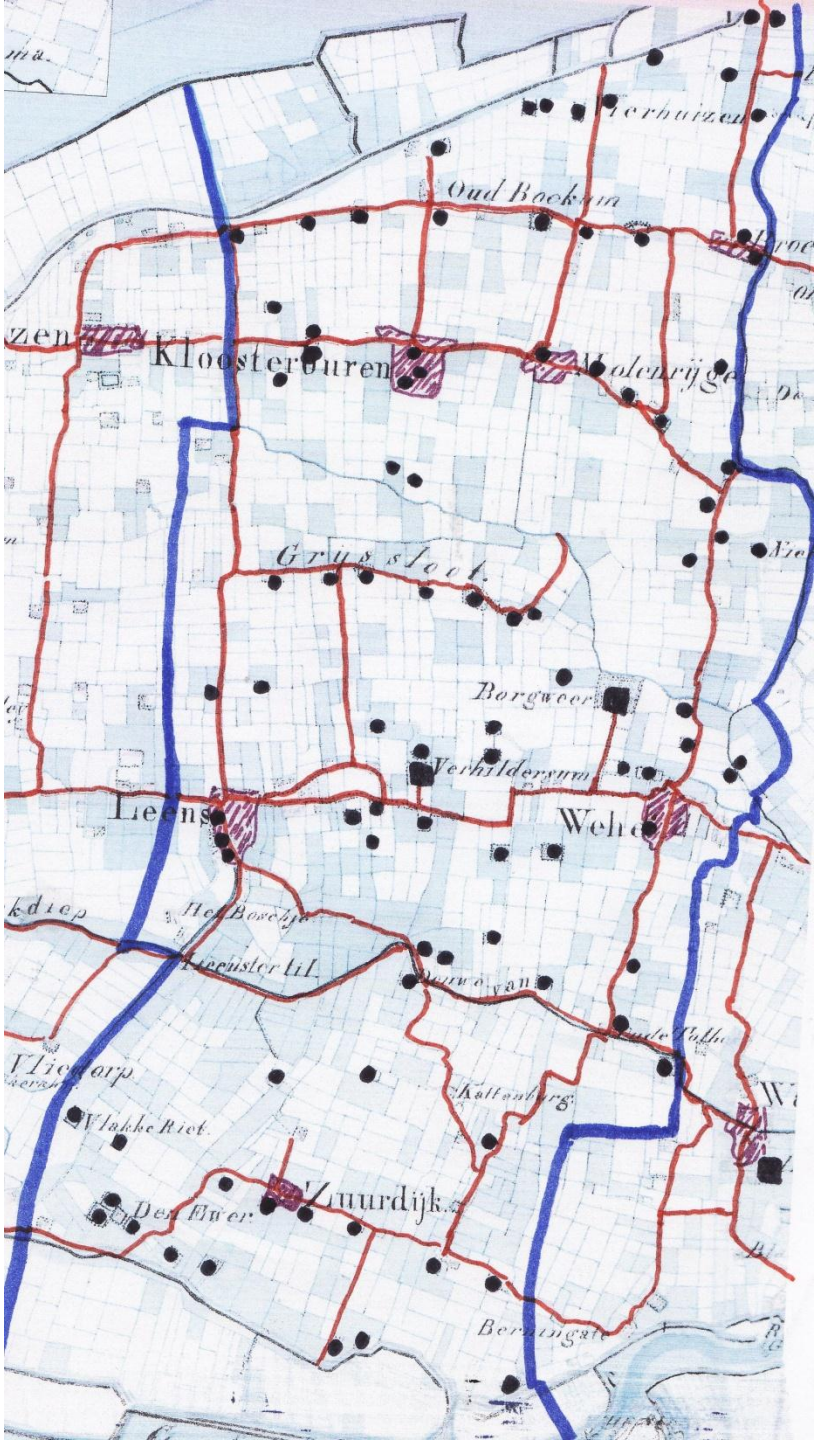

Boerderijen en wegen in Kloosterburen, Wierhuizen, Leens, Wehe en Zuurdijk rond 1820

(Scheltemaheerd te Douwen)

Dorp Warfhuizen van 1757 tot 1830

rood: bestaande huizen in 1757 (borg afgebroken ca. 1823)
groen: onzeker of al in 1757 (2 huizen)
zwart: huizen nieuw tussen 1757 en 1830

Achtergrond: de Groningse landbouw vanaf de 16e eeuw

- Vanaf het eind van de zestiende eeuw wordt het platteland gedomineerd door middelgrote en grote boerderijen, landloze arbeiders, en een omvangrijke middenstand
- Geld speelt een cruciale rol in onderlinge relaties
- De verkoop van boerderijproducten (veeteelt en akkerbouw) vormt de motor van de economie
- Het gebied is onderdeel van de tamelijk geïntegreerde en zeer welvarende Noordzee-economie (Holland)
- De landbouwconjunctuur:
  - ca. 1566 tot 1594 burgeroorlog;
  - snelle verbetering 1595-circa 1670 (‘Gouden Eeuw’)
  - verslechtering circa 1670-1750 (lage prijzen en overstromingen)
  - toenemende welvaart tot circa 1820 (hogere prijzen)

Wie hebben grond in eigendom op de Groningse klei (16e eeuw e.v.)?

De dode hand (instituties):

-Kloosters e.d. later eigendom van de provincie (verkoop 2e helft 18e eeuw), de stad en de Ommelanden (ca 20%)

-Kerkvoogdijen, pastorieën, prebenden, proosdijen, kosterijen, diaconieën, zijlvesten e.d. op het platteland (ca 15%)

-De stad Groningen zelf en gasthuizen en kerken (Aa kerk!) aldaar (ca 5%)

Particulieren:

-Groninger plattelandsadel e.d.: jonkers, hovelingen etc. (ca 10-15%: echter in de Marne beduidend meer)

-Stadsbewoners, vooral stadsregenten en patriciaat, maar ook de middenklasse (ca 5-15%: toenemend)

-Niet-Groningers: meestal Drentse en Friese adel, soms Hollandse regenten (minder dan 5%)

-De landgebruikers zelf (‘eigenerfden’) en andere (rijke) plattelanders (boeren, redgers, kooplieden e.d.) (ca 30-40%: afnemend)

Verdeling: Land-eigendom rond 1600 in Leens, Wierhuizen en Klooster-buren

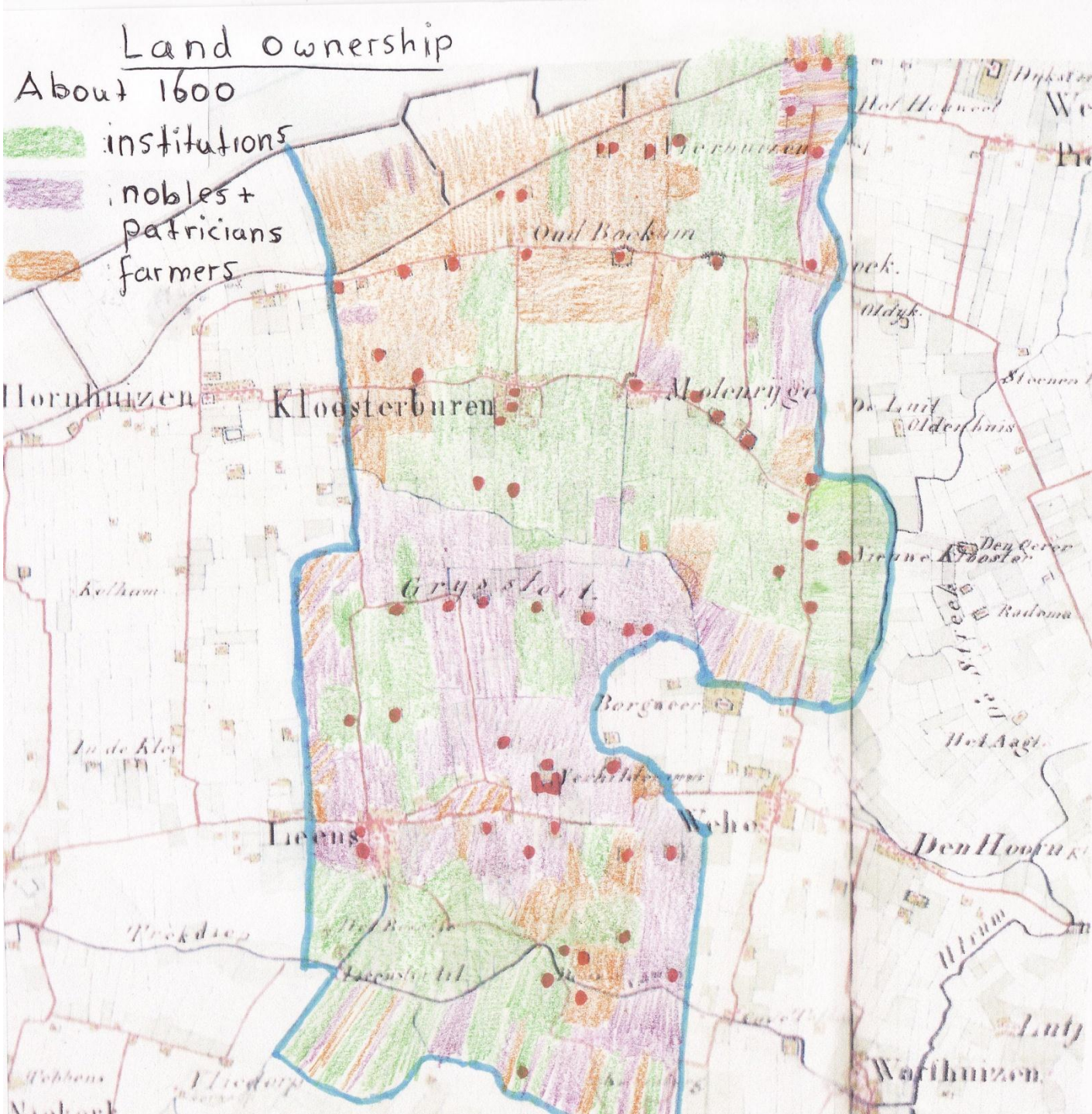

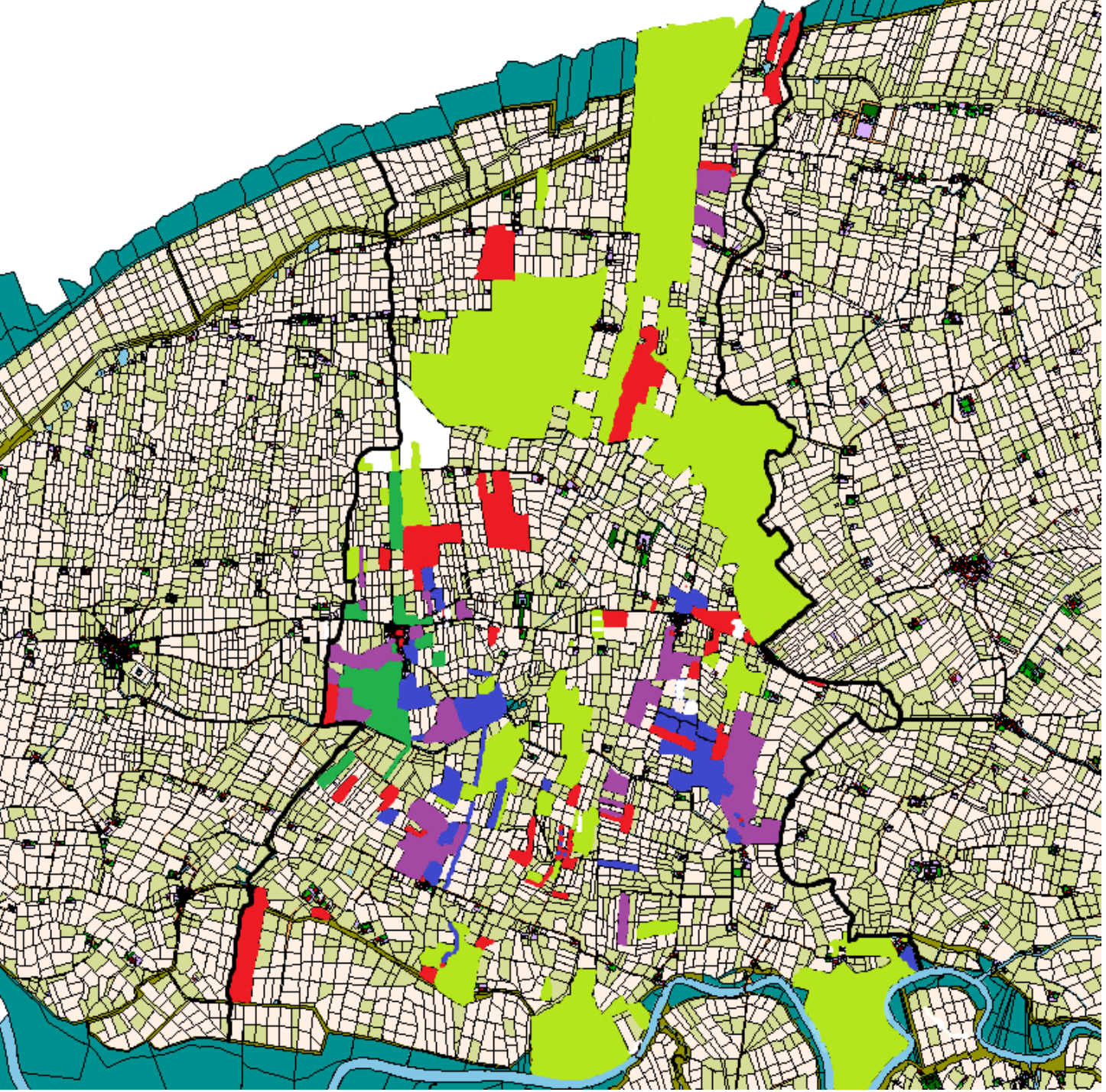

Oostelijke Marne: Institutioneel landbezit, eind zestiende eeuw

Lichtgroen: kloosters

Groen: proosdij Leens

Rood: kerkvoogdijen

Paars: pastorieen

Blauw: overigen (kosterijen, vicarie, prebenden, stad, gasthuizen, zijlvest)

Heemsterheerd in Kloosterburen met 17e eeuws middenhuis (land eertijds eigendom Oldenklooster)

Kaart met het land (54 hectare) in 1730

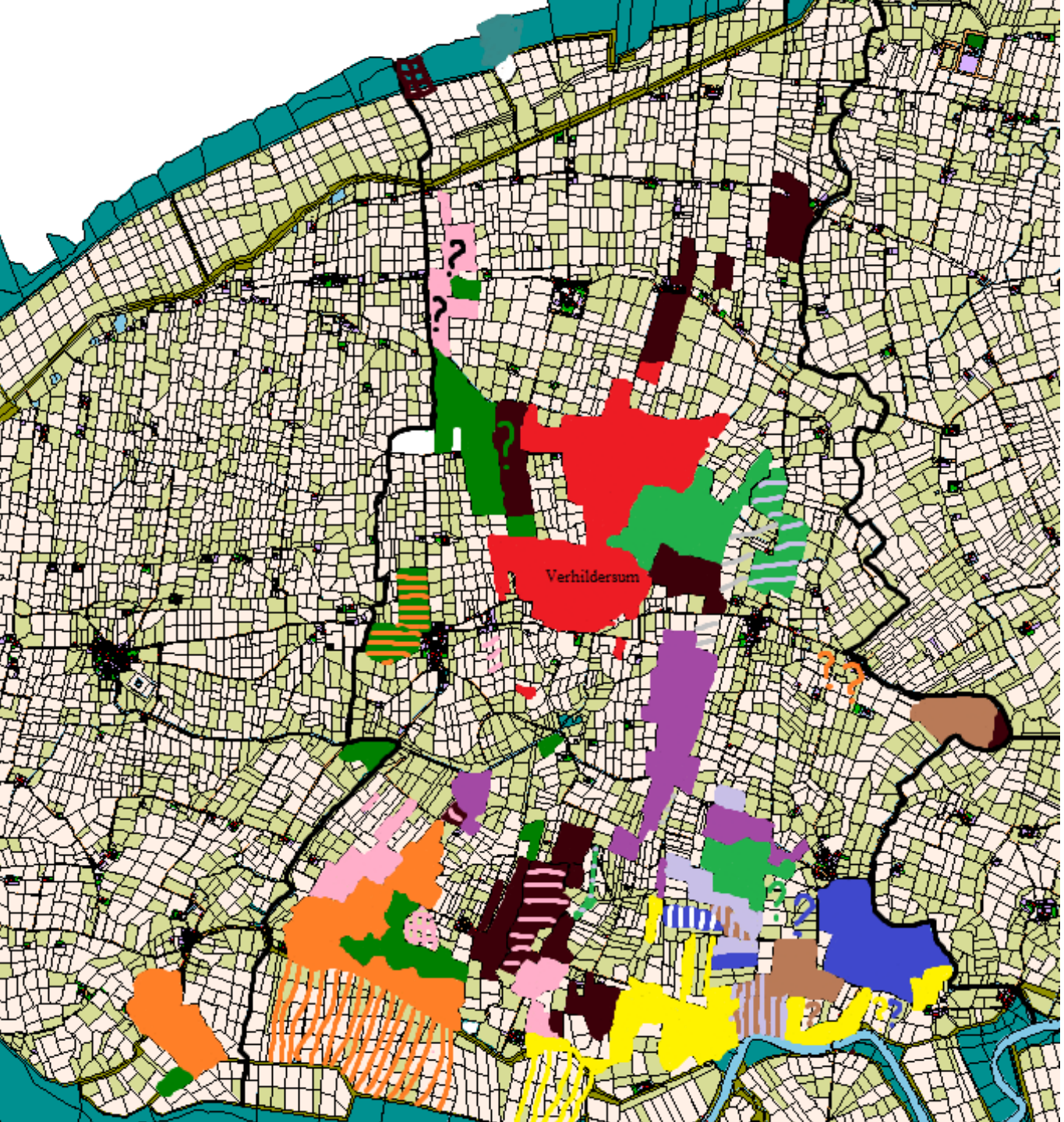

Oostelijke Marne:
‘Adellijke’
landcomplexen,
15e/16e eeuw

Rood: Onsta op
Verhildersum
Lichtgroen: Christof.
Van Ewsum
Grijs: fam. Sickinghe
en erven
Groen: Blijke tho
Fraam
Oranje:
tho Iwer
Roze: fam. Panser
Paars: Fybe von
Meckama
Geel: Janko
Douwema erven
Bruin: Sicke tho
Dekema
Blauw: Gaikinga ter
Borg en Clant te
Luilema
Donkerrood:
overige adel

borgen Verhildersum (Leens) en Lulema en ter Borg (Warfhuizen)

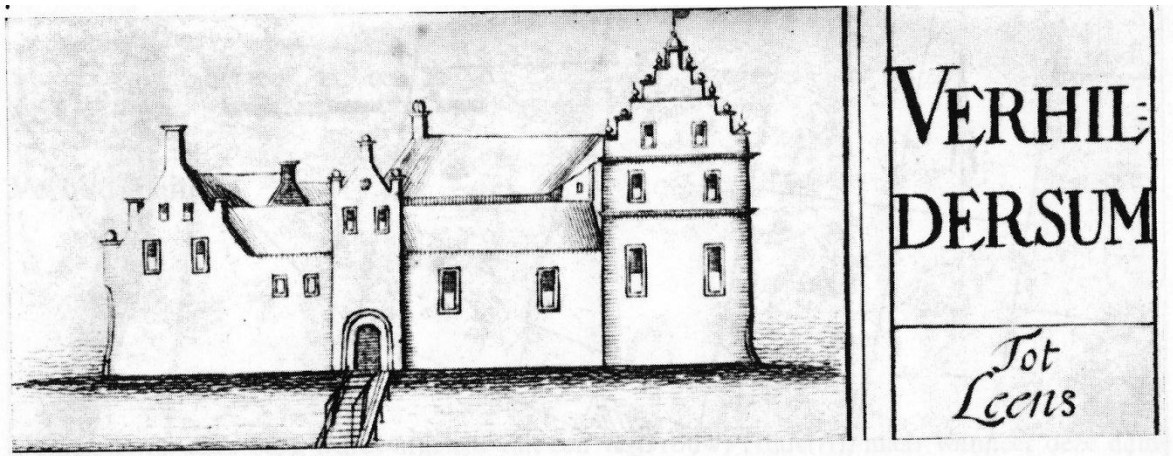

1

Verwerving land te Wehe door Ludolf Tjarda van Starkenborg en Anna Catherina de Mepsche (Borgweer)

Jaar van aankoop	Hoeveelheid	Van wie verkregen /gekocht
1650	41 ½ juk, heerd (later 43 juk)	Erfenis van Jonker Coppen de Mepsche
1650	69 ½ juk (Ronde): waarop later borg	Jonker Asinga van Ewsum
1656	18 ½ juk plus aantal heemsteden	Geertruidsgasthuis (Peperstraat Groningen)
1659	2 juk met heem	Jan Alles en Diewerke, gebruikers
1675	De Ronde, heerd 30 ½ juk	Jelte Alberts vrouw Grietje Pieters, gebruik.
-1653/4 -1660 -1660 -1660/4 -1682	60 juk beklemd en 2 juk vrij in twee heerden (14 ¼ juk verwerving onbekend)	-20 ½ juk Sijpko Remkes erven -4 ¾ juk Jan Jacobs erven -15 1/8 juk Hindrik Allerts kinderen -2 juk Willem Wijpkes, gebruiker -5 juk Derk Siabbes erven
Voor 1682	Heerd met 47 ½ juk bij borg	Jonker Johan van Ewsum (30 juk) Jonker Bokko van Burmannia (17 ½ juk)
?	4 juk in 6-7 juk ten oosten aan de weg	?
?	3 gras ten noorden Kloosterb. maar	Komt van Jonker Johan Sickinghe
?	Wester en oosterwierde dorp	?

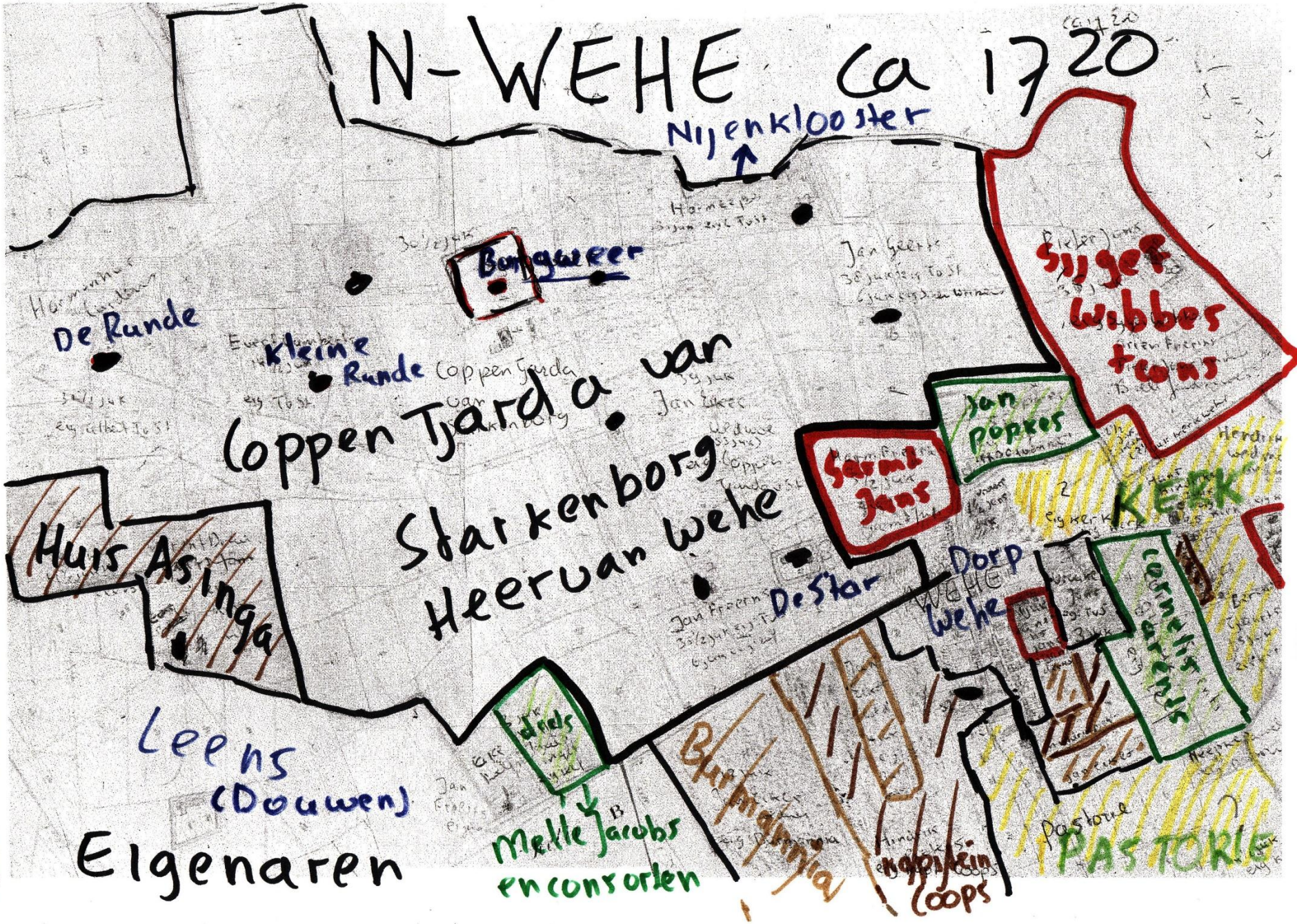
N-WEHE ca 1720
Nijenklooster
Bongaweer
De Runde
Kleine Runde
Coppen Tjarda van Starkenborg Heeruan Wehe
Sijgef Wibbes tuns
Jan Popkes
Sarnt Jans
KERK
Huis Asinga
De Star
Dorp Wehe
Cornelis Lourens
Leens (Douwen)
Elgenaren
Melle Jacobs en consorten
Burgemeesters
Pastorie
PASTORIE

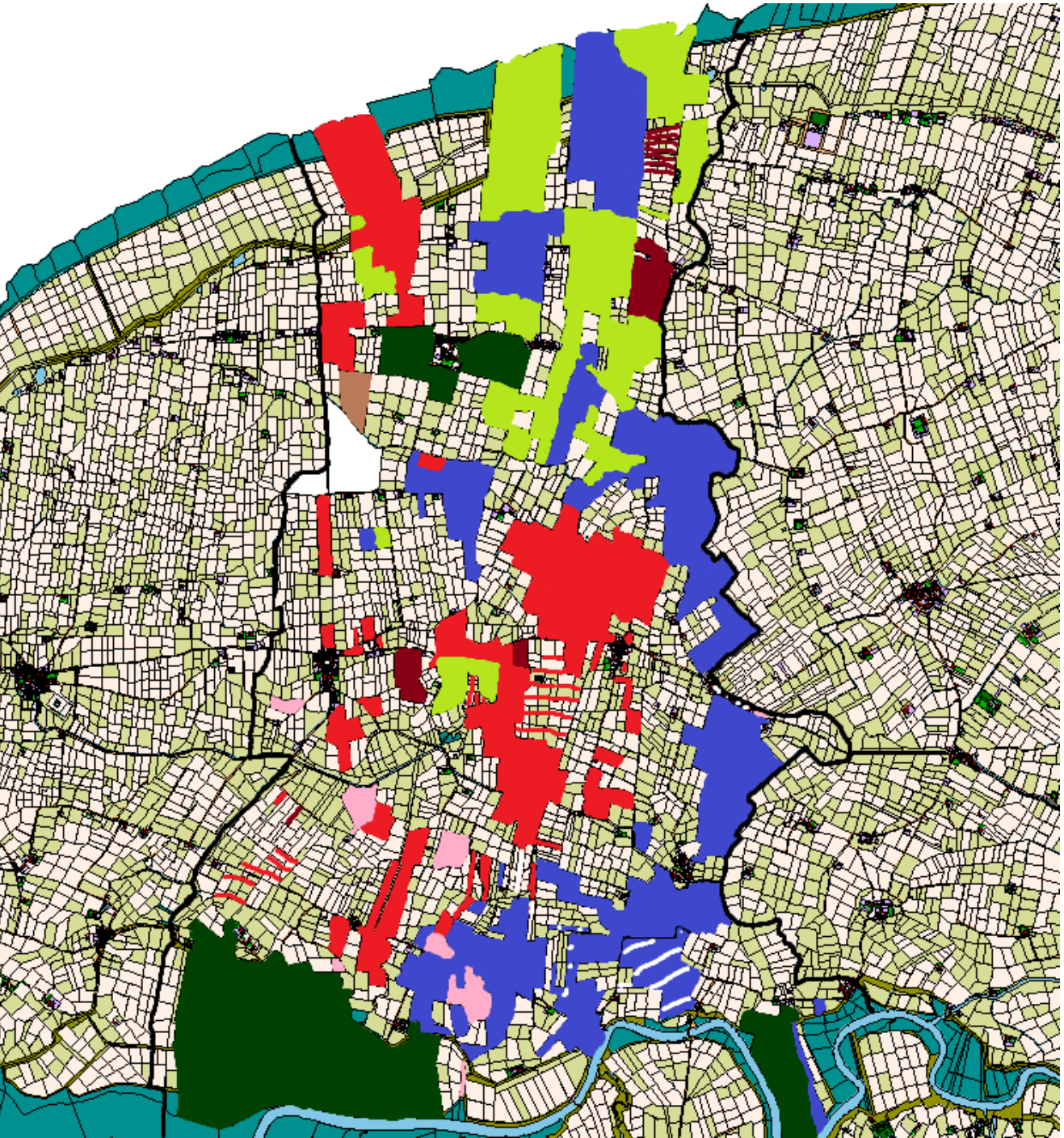

Oostelijke Marne:
‘Adellijke’ landcomplexen,
rond 1806

Rood: Ludolf Tjarda van Starkenborg op Verhildersum en Borgsweer

Lichtgroen: Alberda van Menkema en Dijksterhuis

Blauw: Balthasar van Asbeck op Lulema

Donkergroen: nakomelingen Onno Tamminga van Alberda

Roze: erven Van In en Kniphuizen (Asinga)

Bruin: Jarges eerder op Tammingaborg

Donkerrood: overige adel

Vierhuizen: de oudste bewoners

	Adres/naam	Oudste bekende bewoner	Eigenaar
2.	Beukema's pl.	Pastoor Menne (1500)	Prebendeland, later Asinga
3.	Bewsum	Focko? Beussuma (1500)	Fam. Beusma, later Panser, later Asinga
4.	Midhalm-I	Hebel tho Midhalm (1500)	Eigen? 1600 R. Halsema, 1700 burg. Busch
5.	Midhalm-II	Reint Sibolts (1555)	1600 Panser, later Asinga, waarna Piccardt
6.	Panser	Melle Panser (1500)	Panser, later Asinga
7.	Menkema Bevensehuizen	Reint Menkema (1500) Reiner Pieters (1555)	Reint Menkema, boeren, pas ca. 1800 Asinga Deels eigen, 1600 Panser, later Asinga
8.	Robersum	Hardrik Robersma (1500)	Eigenerfd, ca 1580 stadjers, 1631 Asinga
9-I.	Menneweer	Tiaart Roerema/Jensema	Eigenerfd?, ca. 1600 Asinga
9-II.	Menneweer	Gerrit Swiers (1555)	Kerkvoogdij Vierhuizen
9-III.	Menneweer	Claes Hilikes (1555)	Panser, later RK jonkers
9-IV.	Menneweer	Eijlke / Hijke tho M. (1500)	Eigenerfd?, later versplinterd eigendom
11.	Oud-Warkemaheerd	Eleke tho Mennew. (1500)	Eigenerfd (deels erven Lewe), ca. 1600 diverse adel: Panser e.a.
13.	Klein Midhuizen	Edske Edsema (1500)	Eigenerfd, 17e eeuw adel, later kerkv. Leens
14-I.	Midhuizen-west	Eije tho Midhuizen (1500)	Eigenerfd, later onduidelijk: boeren/predik.?
14-II.	Midhuizen-oost	Eije tho Midhuizen (1500)	Eigenerfd, later onduidelijk: boeren/predik.?

Midhuizen-Oost (1815)

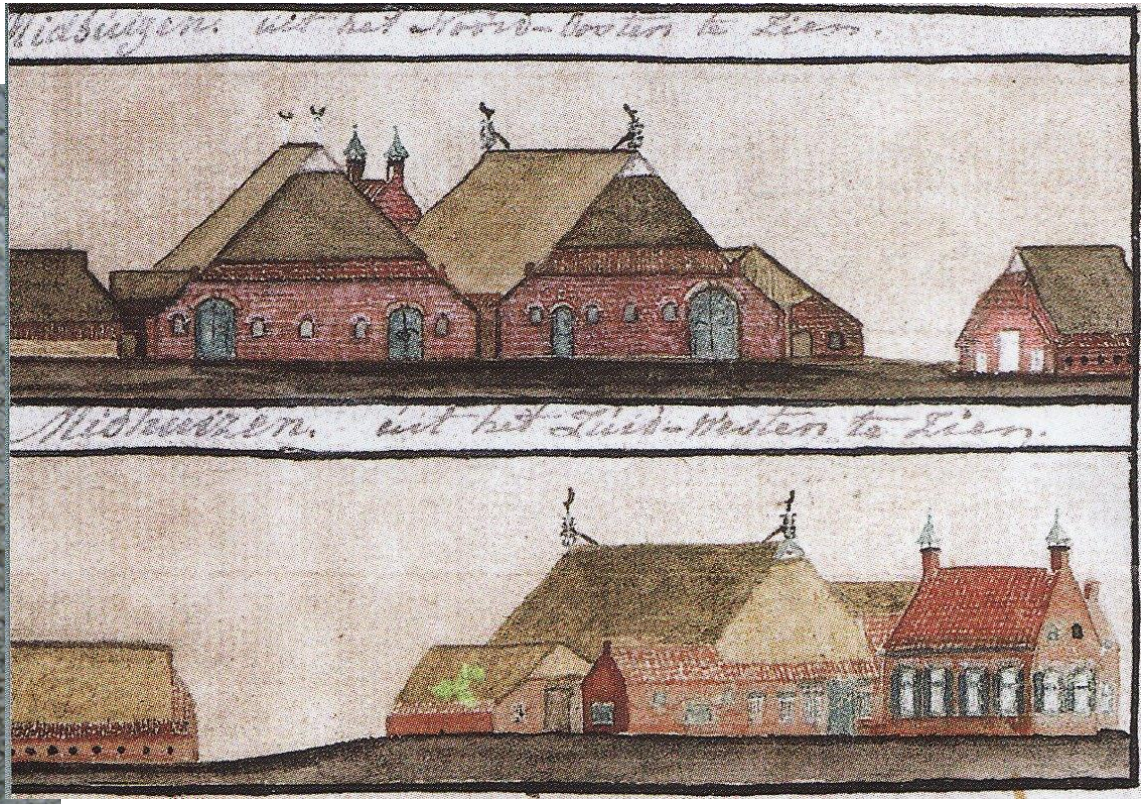

1594-1671 Eppe Geerts (2-3 personen?)
1687-1691 Lue Eisses
1697-1703 Eisse Lues
1712 Willem Jans etc.

Verdeling: Land-eigendom rond 1600 in Leens, Wierhuizen en Klooster-buren

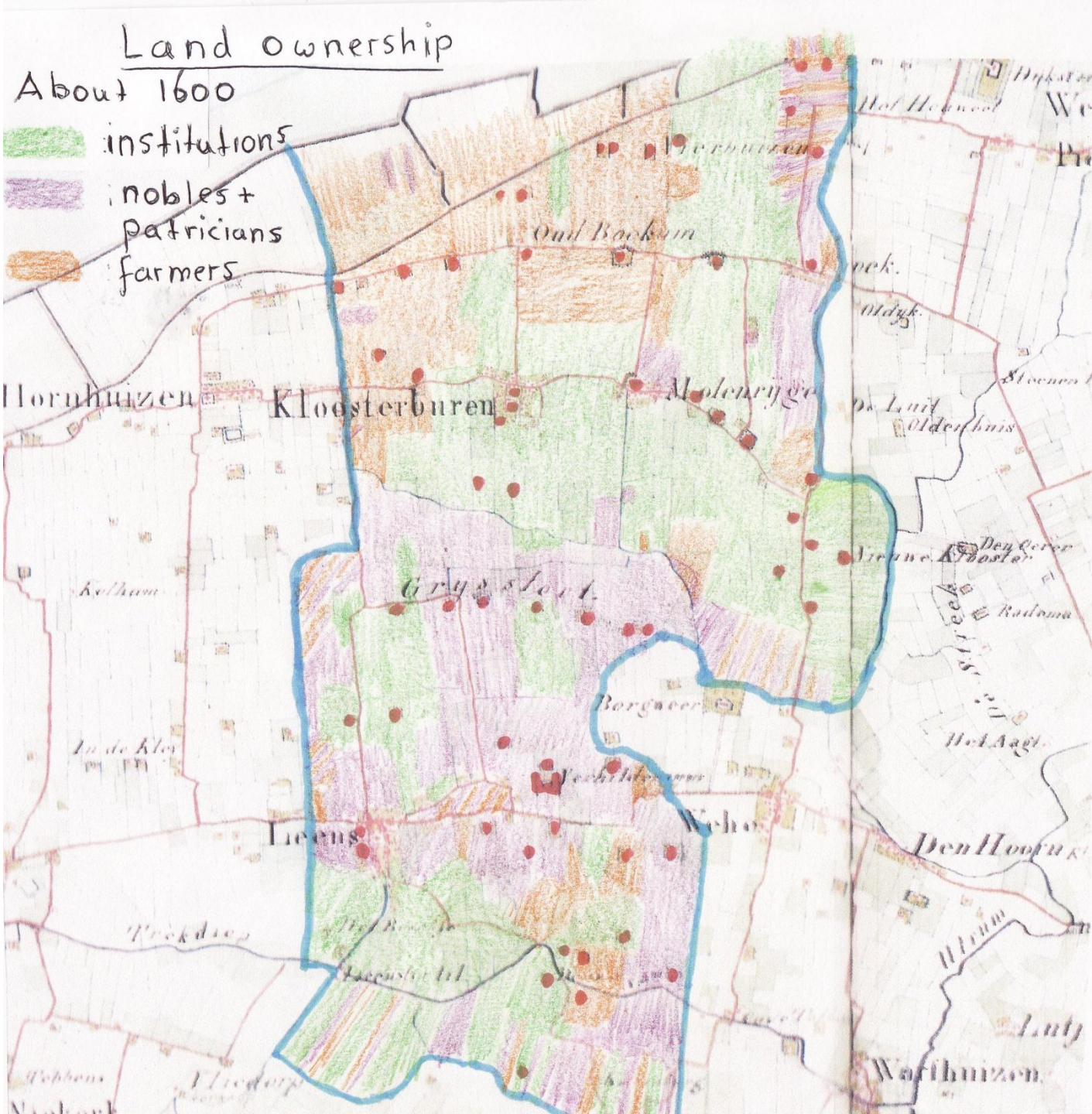

Eigenerfden in de 16e eeuw in Kloosterburen

- **Bokema** (ca 80 juk), eigenerfd tot ca. 1570, daarna zeer ten dele eigenerfd: Luetke Bokema, Garbrant Hebels Bokema
- **Gokemaheerd** (ca 55 juk), denkelijk eigenerfd tot eind 16e eeuw: Jurrien Gokema, Riekel Jurriens Gokema
- **Halsemaheerd** (ca. 100 juk), eigenerfd: Garbrant Halsema, Jacob Halsema, Broerke Does, Jacob Halsema
- **Ikemaheerd** (ca 60 juk), grotendeels eigenerfd rond 1600: Pieter Harms
- Voor 1626 weggespoeld twee kustboerderijen achter Bolheem: **Brekemaheerd** en **Toengaheerd**, grotendeels eigenerfd voor 1600: Simon Michiels
- Grote boerderij **Westerklooster** (72 juk) denkelijk voor 1600 ca. tweederde eigenerfd: Heerke Jacobs (15e eeuw echter van ‘jonker’ Panser)
- Kleinere boerderij **Westerklooster** (60 juk) denkelijk rond 1600 ca. 40% eigenerfd: Goossen Allerts

Kloosterburen was echter niet representatief: wel veel kloostergrond, maar heel weinig adellijk grondbezit. In de zestiende eeuw relatief erg veel land in eigendom van boeren

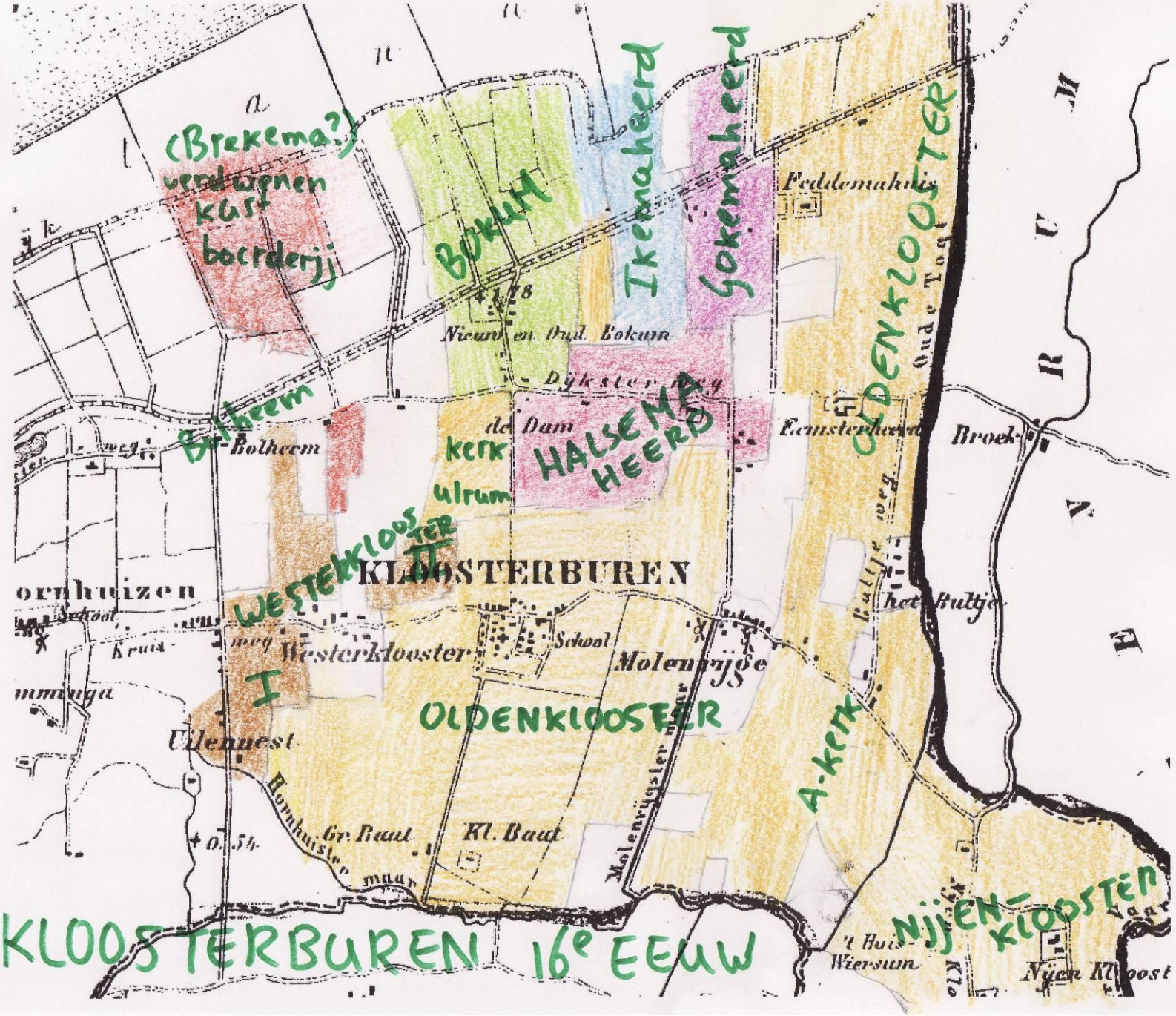
(Brekema?)
verdwenen
kust
boerderij
Bokum
Ikenaheerd
Gokemaheerd
Peddemahuis
OLDENKLOOSTER
Oude Tol
Nieuw en Oud Bokum
Dijkster weg
Bolheem
Br-Bolheem
de Dam
kerk
HALSEMA HEERD
Eensterheerd
Broek
Ulrum
WESTERKLOOSTER II
KLOOSTERBUREN
ornhuizen
School
Kruis-
weg
Westerkloster
School
Molenrijtje
Pallije weg
het Pallije
I
OLDENKLOOSTER
A-kerk
mmaya
Ulennest
Bornhuisterweg
Gr. Baud
Kl. Baud
Molenrijtjester maar
't Huis-
Wiersum
NIJEN-KLOOSTEN
Nyen Kl. oost
KLOOSTERBUREN 16e EEUW

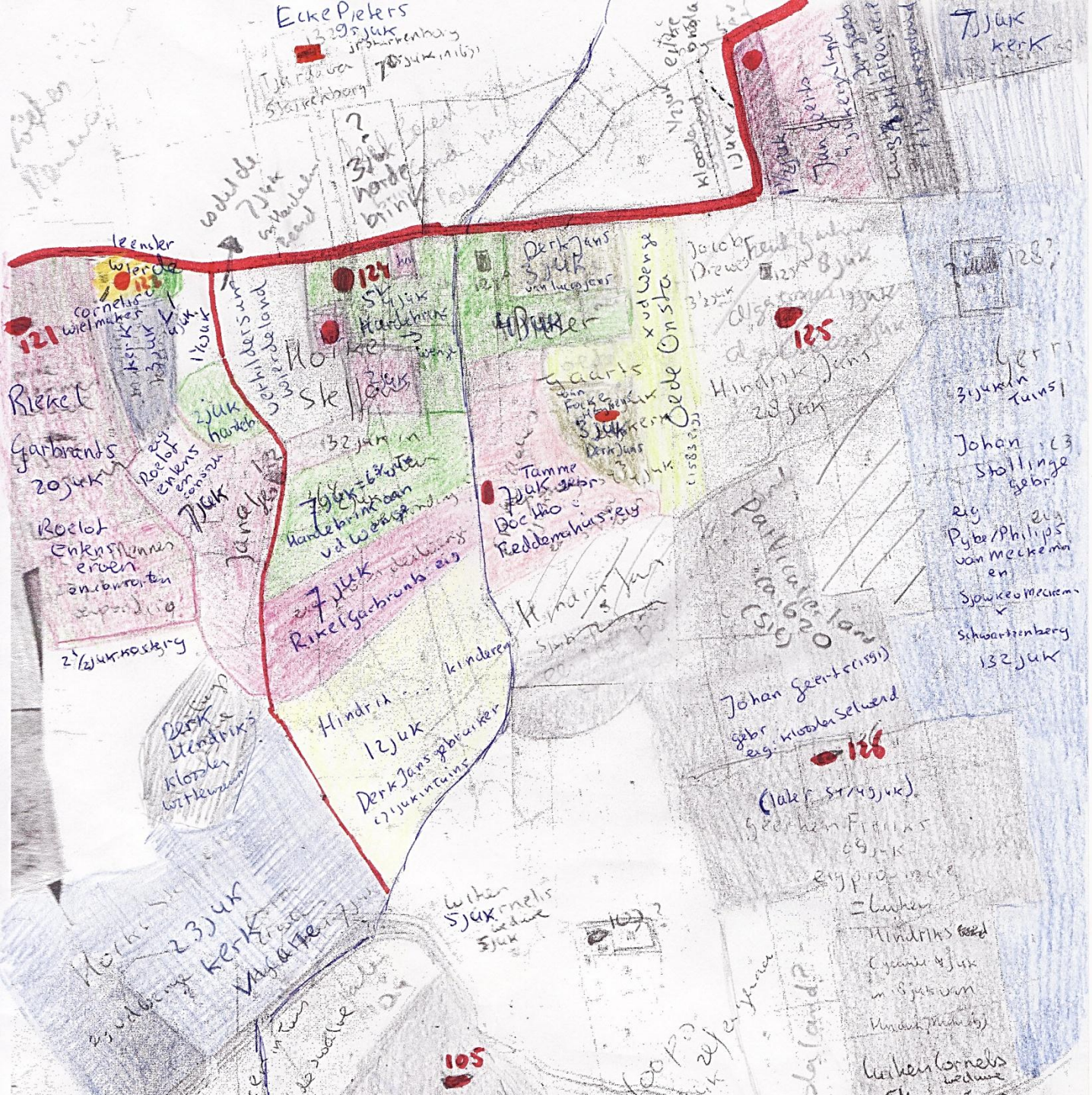

Reconstructie

De samenvoeging van stukjes land in Tuins tot de kern van de Tuinsterheerd door jonker Casper van der Wenge, eind zestiende eeuw

De grootste eigenerfden in Leens, Wehe, Warfhuizen, Zuurdijk en Kloosterburen rond 1630

- **Willem Freerks**, boer te Zuurdijk (deel heerd)
- **Popke Freerks**, boer te Zuurdijk (enige stukken land)
- **Onne Onnes** de jonge, boer te Zuurdijk op Ewer (heerd 80 juk)
- **Eisse Julles**, boer te Wehe op de Ronde (verm. Deel heerd 31 ½ juk)
- **Johan Coops**, boer te Moestop op Douwen onder Leens (heerd t.m. 70 juk)
- **Allert Gaikinga**, jonker te Warfhuizen op ter Borg (ca 40 juk)
- **Doe Goossen**, boer te Westerklooster (deel heerd 17 juk)
- **Popke Remts**, boer te Kloosterburen a.d. Dijk (heerd 16 juk)
- **Sibolt Tonnis**, boer te Kloosterburen a.d. Dijk (deel heerd ca. 15 juk)
- **Harmen Pieters**, boer te Kloosterburen op Ikemaheerd (deel heerd ca. 15 juk)
- **Sicke Jans**, boer te Kloosterburen op Gokemaheerd (deel heerd ca. 34 juk)
- **Klaas Jacobs Halsema**, boer te Kloosterburen (deel heerd ca. 55 juk)

NB: de jonkers Lambert Tjarda van Starkenborgh te Verhildersum (0 juk), en Lucas Clant op Lulema (4 juk) hadden weinig land in gebruik volgens de verponding

De grootste eigenerfden in Leens, Wehe, Warfhuizen, Zuurdijk en Kloosterburen rond 1755 (zijlschot)

- **Wibbe Veenhuizen**, rentenier-boer te Leens in dorp (31 ½ juk in kleine stukken, stiefvader van de Cleveringa's)
- **Ludolf Tjarda van Starkenborgh**, jonker te Wehe op Borgweer (30 ½ juk)
- **Luitje Tjaarts weduwe**, boer te Zuurdijk op 'Karpo' (feitelijk 28 ½ juk in kleine stukken)
- **George Maurits van Asbeck**, jonker te Warfhuizen op Lulema (20 juk: feitelijk 31 juk)
- **Fredericus Cleveringa**, redger te Leens in dorp (19 juk in kleine stukken)
- **Ipe Munting**, boer te Kloosterburen op Bokum (18 juk, feitelijk 40 juk)
- **Jacob Rientjes** (16 juk slecht land te Warfhuizen: de Jammer)
- **Hans Hindriks**, molenaar te Wehe (13 ½ juk in kleine stukken)

Boeren in de Marne zijn dus vooral huurboeren (meiers)

- In de zestiende eeuw ontwikkeld zich het beklemrecht: de gebouwen zijn eigendom van de boer (meier) en de grond waarop deze staan van de eigenaar (beklemd)
- De grond is vaak gekoppeld aan de boerderij (beklemming)
- De rechten van de boer op het land zijn groot, want de eigenaar moet hem bij verwijdering compenseren voor de waarde van de gebouwen [**V.b. bouw Borgsweer te Wehe in 1650!!]**
- De hoogte van de huren en geschenken veranderen tot het begin van de achttiende eeuw met de hoogte van de landbouwprijzen
- In de achttiende eeuw worden de huren echter vast en gaan de meiers de landerijen (beklemmingen) vrij verhandelen (recht is verzekerd via beklemcontracten)
- Rond 1800 zijn de meiers de werkelijke bezitters geworden van de grond, en de eigenaren gereduceerd tot ontvangers van een vaste rente

Boerderijen Leens I

	Adres/naam	Oudste bewoner	Oudste eigenaar
1.		1609: Melle Jacobs Torringa	16e eeuw: Proosdij Leens en prebende
2.	Oldeheem	Later verdwenen Luersmaheem in dorp erbij gevoegd	1451: Blijke tho Fraam en Iwe tho Ewer [later Luersma, vervolgens De Graeff in Holland]
3.	Achter Wier	1649: Thijs Berents (tijdelijk weg rond 1800)	1649: Alhart Tjarda van Starkenborg
4.	Achter Borg	1626: Johan Peters (nieuw)	16e eeuw: Nog deel van Verhildersum (Onsta)
5.		1626: Michiel Sijmens (nieuw)	16e eeuw: Nog deel van Verhildersum (Onsta)
6.	Tammensheerd	1591: Cornelis Boukes	16e eeuw: Luersma, later De Graeff in Holland
7.	Tuinsterheerd	1583: Johan Hardenbrink (dan nog meer boerderijen)	1583: Johan Hardenbrink, 1587 aan C. v.d. Wenge
8.	't Ploatske	1561: Cornelis Ellens 1587: Riekel Garbrants	1550: deel Luell Panser x Golde Canter, 1557: deel Geert Canter, later Entens
9.	Douwen	1576: Lourens up de Douwen	16e eeuw: Klooster Wittewierum
10.	a. Kattenburg b. Klinderborg	-1702: Jan Lubbers Kat -Ca. 1760 gebouwd	-o.a. kerk Ulrum en Leens -Kalenden en kosterij
11.	Moestop	Ca. 1580 Jan Klaasen up de Douwen	1626: Jan Coops eigenerfd
12.		1648: Garmt Jans Coops (eerder deel Moestop)	1626: Jan Coops eigenerfd

Boerderijen Leens II

	Adres/naam	Oudste bewoner	Oudste eigenaar
13.	Scheltemaheerd	1591: Johan Geerts	16e eeuw: klooster Selwerd
14.	Edzemaheerd (Doesburg)	Ca. 1630 Pieter Jurriens (nieuw, eerder deel nr 15)	1585: Philips van Meckama (Fries edelman)
15.		1585: Johan Stollinck	1585: Philips van Meckama (Fries edelman)
16.		1591: Freerk Garbrants	Ca. 1600: Alger Eissens kinderen en eigen
17.	Burchthoeve	1626: Eisse Pieters (nieuw)	16e eeuw: Nog deel van Verhildersum (Onsta)
18.		1578: Johan Meertens	Ca. 1550: Verhildersum (Hidde Onsta)
19.		1579: Menno Jans	Ca. 1550: Verhildersum (Hidde Onsta)
20.	Noord-Leens	1576: Johan Luels	1579: Bindeleef, vrouw te Depenbroek, Inhuizen en Kniphuizen (eerder Onsta?)
21.	Uilennest	1591: Tonnis Everts	16e eeuw: vooral kerk Leens
22.		1591: Osebrant Berents	1610: Frederik Coenders x Hille Kater
23.	Framaheerd	1515: Tjaart tho Frama	1450: Blijke tho Fraam (later Kater)
24.	Veltingheem	1591: Simon Michiels	16e eeuw: Oldenklooster in de Marne

De afkomst van de familie Tammens van Midhuizen-west

- R.J. Bakker, *Het nageslacht van Tamme Geerts en Bouke Jacobs* (1958) diverse delen
- bewoners boerderij Midhuizen-west:
  - 1630-1652 Geert Benes landbouwer alhier
  - ?hiaat?
  - 1680-1691 Tamme Jans, genoemd op kaart 1680->
  - 1701-1721 Geert Jans
  - 1730-1734 Tamme Geerts en Bouke Jacobs. (NB vanaf 1735 zijn ze landbouwer op de ouderlijke plaats van Bouke onder Nijenklooster): stamouders families Tammens, van Douwen en van Slooten
  - 1735-1755 Jan Jacobs
- Conclusie: stamvader Tammens is Geert Jans, die als opvolger denkelijk gehuwd was met een dochter van Tamme Jans, landbouwer te Midhuizen

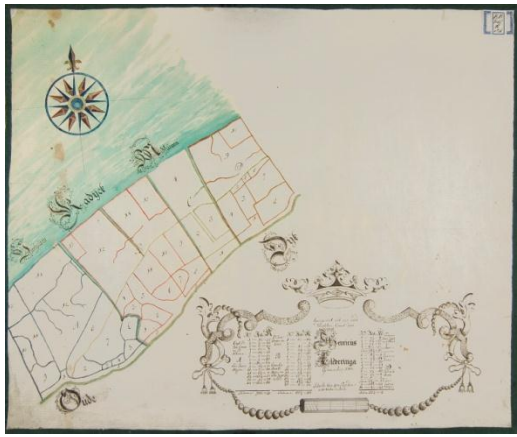

Uiterdijkslanden in het zuiden en westen van de Marne, ca. 1680

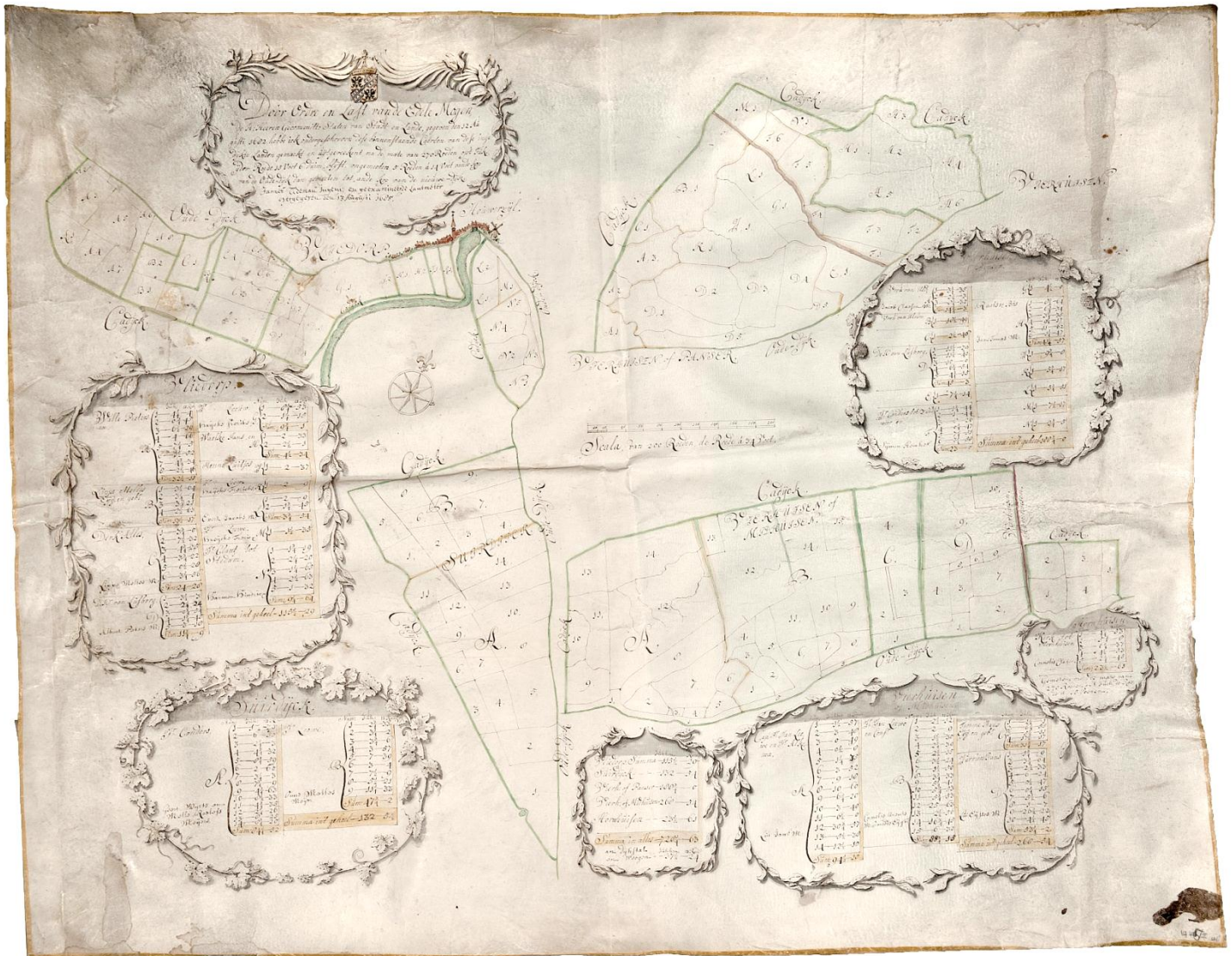

De oudste generaties Beukema op Beukemoa's ploatske te Vierhuizen

- 1843 verscheen: *Tafel der afstammelingen van Jan Boijkema en Courtjen Rijpkes*
- Geschiedenis boerderij Beukemoa's ploatske
  - 1617-1626 Rijke Hindriks (vicarie/prebende). Overigens was hij een zoon van Hindrik Rijkens en Crijnje, en vermoedelijk gehuwd met een dochter van Tiemme Jans.
  - 1630-1638 Johan Boikema (prebendeland)
  - 1690-1694 **Stamvader Jan/Johan Boikema** huwt in 1654 Coertje Rijpkes, gebruikt in 1690 de 12 juk prebendeland. Kinderen heten: Grietje, Meintje, Jan, Rijke, Rijpke en Ebeltje
  - 1708 Cornelis Derks gehuwd met Meintje Jans Boikema, etc.
- Conclusie: stamvader Jan Boikema is de gelijknamige zoon en opvolger van Johan Boikema, die weer gehuwd was met een dochter van zijn voorganger Rijke Hindriks. NB: Overigens: de in 1658 genoemde Rijke Boikema gehuwd met Scheltje Cornelis is een broer.

Afkomst van Koertje Rijpkes, de stammoeder van de Beukema's: Boerderij Menneweer 1-IV te Vierhuizen

- Geschiedenis van de boerderij (plaatje is echter Menneweer 2)
  - 1546: Swier tho Menneweer
  - 1555-c1575 Simon Swierts/Sierts (zoon) x Aijlke
  - 1578-1579 Siert Simons (zoon)
  - 1584-1604 Pieter Simons (broer) x Jantien, eigenerfden
  - 1606-1626 Pieter Cornelis x Coertien, meiers
  - 1630-1633 Coertien hertrouwt met Rijpke Allerts (zoon van Allert Tammes en Menje)
  - 1633-1673 Rijpke Allerts hertrouwt kennelijk meerdere keren (kinderen: **Coertje Rijpkes** x 1654 Johan Boikema, en Meintje Rijpkes x ca. 1677 Bebbe Wildriks)
  - Hiaat?
  - 1690-1712 Tjaart Cornelis

Overdracht van boerderijen in Kloosterburen, Wierhuizen, Leens en Zuurdijk, 1590-1799 (percentages).

Hectares	5-15	15-30	30-50	50+	Total
Zoon (gehuwd)	11%	12%	18%	27%	16%
Dochter (gehuwd)	3%	5%	10%	6%	6%
Ongehuwde kinderen	0%	1%	2%	6%	1%
Andere nabije familieleden	3%	2%	4%	8%	4%
Totaal familieleden	16%	20%	34%	47%	26%
Weduwe hertrouwt	12%	11%	16%	17%	13%
Weduwnaar hertrouwt	8%	10%	13%	14%	11%
Totaal hertrouwen	19%	21%	29%	31%	24%
Niet-verwanten (verkocht)	40%	45%	29%	18%	36%
Niet-verwanten (verhuurd)	0%	1%	1%	0%	1%
Leeg/ arbeiders / verdwenen	11%	6%	3%	1%	5%
Geen familie	51%	51%	33%	19%	42%
Onbekend (geen zoon!!)	14%	8%	5%	2%	8%
N	190	307	282	93	872

Erfopvolging in de zestiende eeuw

- Op vier grote, meest eigenerfde boerderijen wel de suggestie van familie opvolging in de tweede helft van de 16e eeuw (de Halsemaheerd [perceelkaart uit 1750], de Gokemaheerd, Bokum en Feddemahuis) en zelfs deels voor de eerste helft van de 16e eeuw
- Echter, bij de tien boerderijen in Vierhuizen (informatie van 1500, 1555 and 1626) suggeren de namen nauwelijks erfopvolging van zonen (met twee uitzonderingen)
- Conclusie: mogelijk was de geringe familie-continuiteit op de kleine boerderijen ook al gebruikelijk in de 16e eeuw

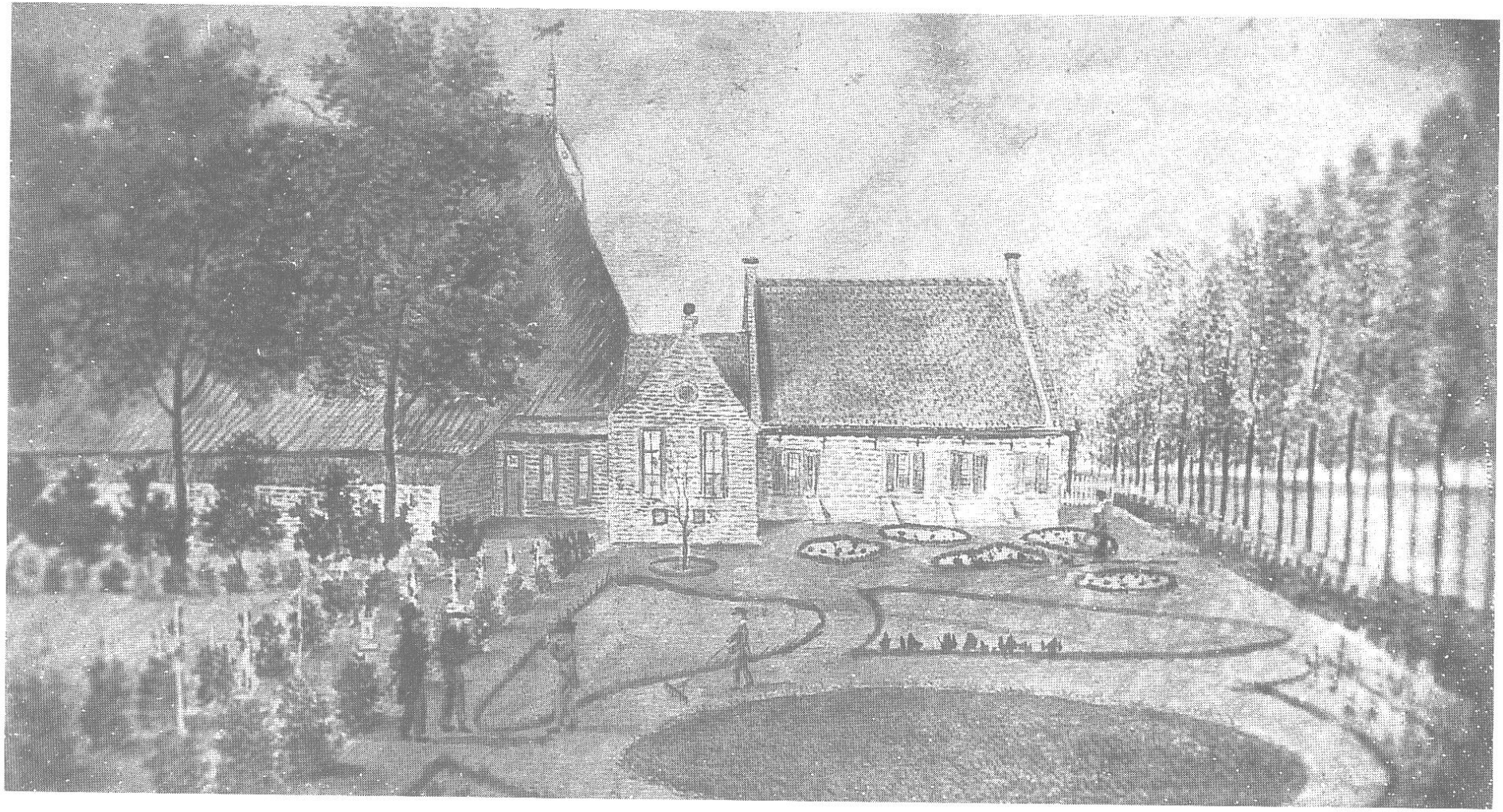

[25] Tuin van de boerderij Oud Bokum onder Kloosterburen
Tekening door onbekende kunstenaar, ongedateerd
Huidige verblijfplaats onbekend

Bokum (Kloosterburen) I

- Mogelijk begin 16^{e} eeuw de Mellemaheerd, verworven door Luetke Bokum eigenerfde. Kennelijk een steenhuis (**Bokum 1**).
- Rond 1570 eigendom en gebruik gesplitst. Kleinzoon Garbrant Hebels tho Bokum houdt gebruik, plus mogelijk ca. 19 juk. Verwanten te Oldenzijl en Oldorp bezitten de rest (ca. 60 juk)
- 1615: Garbrant vrijwel failliet, steenhuis op afbraak, 14 juk naar burgemeester Eissinge (verkreeg ook de 60 juk). 5 juk denkelijk naar nieuwe boer Popke Popkes die bouwt een nieuwe boerderij (**Bokum 2**).
- 1653: Boele Julles (boer sedert 1631) gedwongen verkoop heem + 5 juk aan burgermeester Eissinge erven
- Ca. 1660 Allardus a Besten (broer van predikant) eigenerfde door aankoop van 75 juk op Bokum
- 1670 Gedwongen verkoop land Allardus a Besten aan jonker Melle Broersema, die meteen doorverkoopt aan zijn zus, juffer Johanna Broersema, de weduwe van dr. Gleints
- 1679 Gedwongen verkoop land weduwe Gleints aan Peter van Londenburg, koopman te Leens. Boerderij verhuurd in 1683

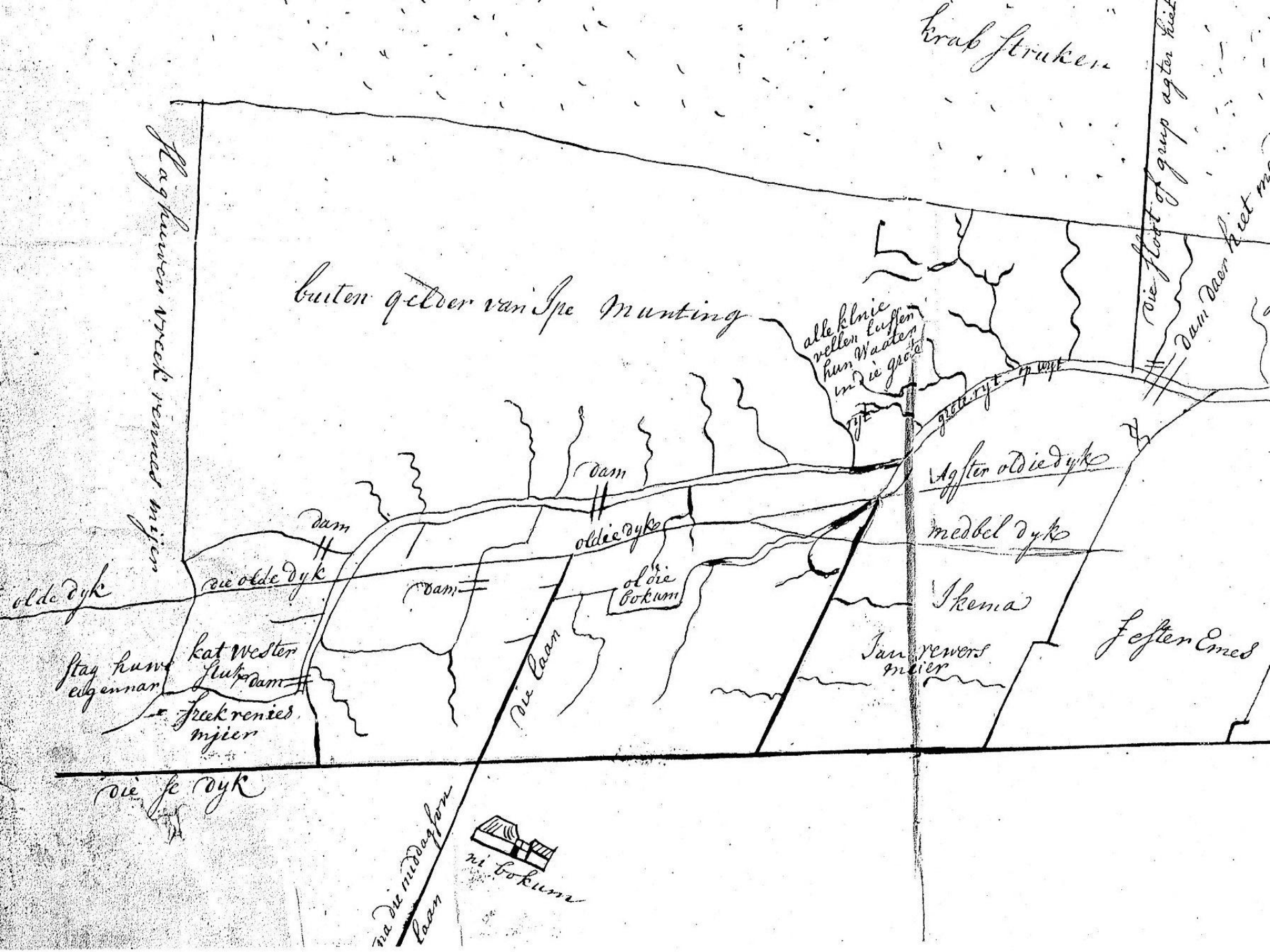
krab struken
buiten gelder van Ipe Munting
alle klnie
vellen tussen
hun Waaten
in die groot
vie flodt of grup agter kiel
dwin daer kiet
gieteryt op wyt
Agster oldiedyk
medbel dyk
Ikema
Jan rewers
meier
Jeften Enes
oldiedyk
dam
dam
dam
oldie dyk
vie olde dyk
olde dyk
oldie Bokum
Klaphuwen Wreek reinud mjien
stag huwe
edgennar
kat Wester
Slute dam
freekrenies
mjier
die laan
vie se dyk
na die middagson
laan
ni bokum

Bokum (Kloosterburen) II

- 1692 Meier Meindert Haijes koopt boerderij met 70 juk: eigenerfde, ca. 1704 zoon Tamme Meinderts
- 1711 verkoop boerderij met 100 juk aan Klaas Jans Borgman, eigenerfde. Boerderij weggespoeld in 1717, boerderij herbouwd landinwaarts (**Bokum 3**: z.g. oud-Bokum)
- 1730 zoon Jannes Klaasen Borgman, als volmacht landdagcomparant, eigendom verkocht aan Jan Bus en Wolter Greving
- 1745 Ipe Munting koopt de heerd met 40 juk binnendijks, is eigenerfde, en doet later ingewikkelde landruilen met Alberda van Dijksterhuis, met als gevolg allerlei processen
- 1778 erven verkopen 35 juk, en 1784 verkopen ze 5 juk met het huis aan koopman Jan Hindriks Blaupot in Groningen. Dochter Itje Munting gehuwd met Klaas Everts Borgman meier
- Rond 1819 wordt Bokum gesplitst in oud- en nieuw-Bokum (**Bokum 4**).
- Arendploeg: ingevoerd ca. 1850 door kleinzoon Cornelis Ipes Borgman uit USA

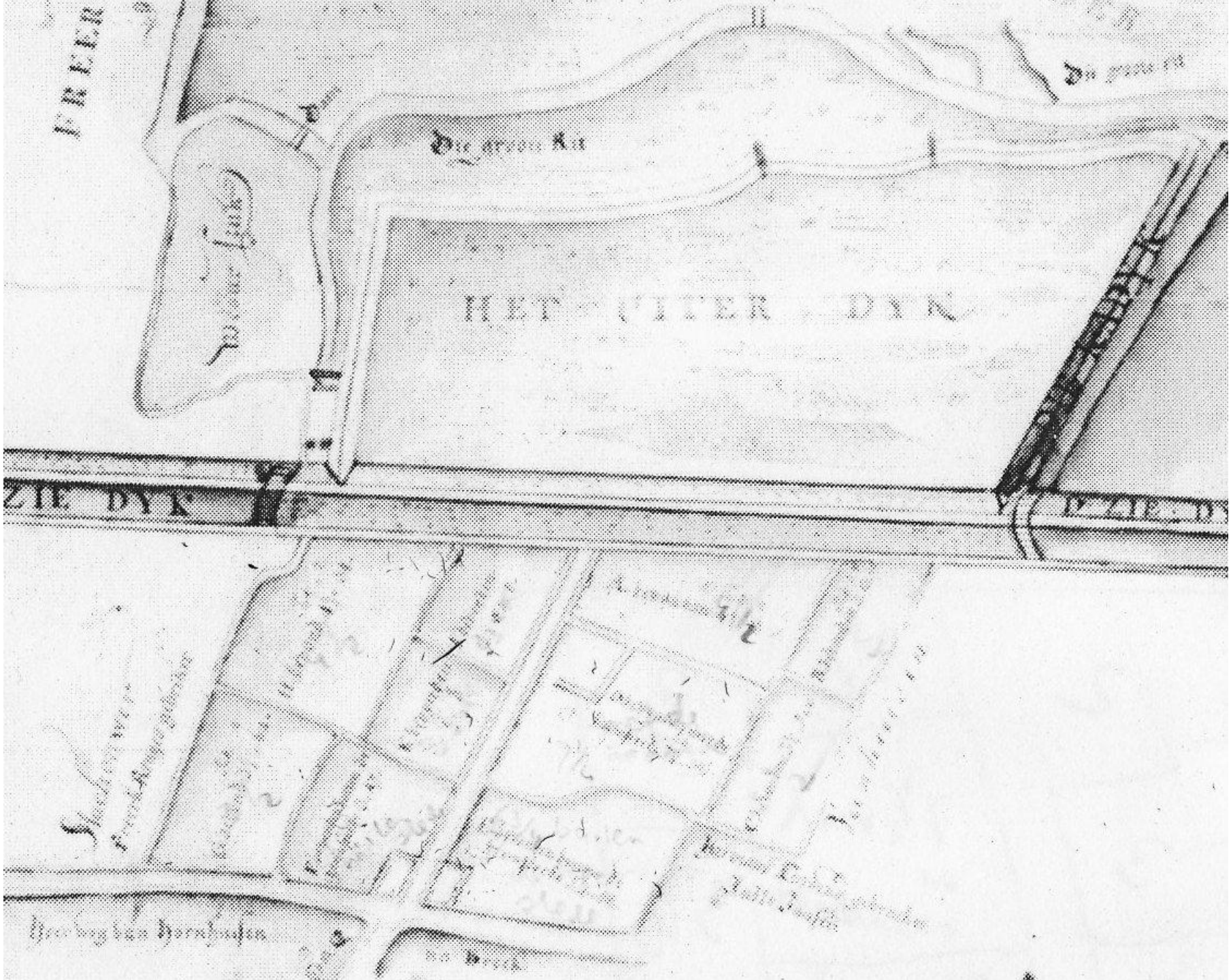
HET VLIET DYK
ZIE DYK

Ulrum 8: Elensterweg 29 te Ulrum: Gayckemaheerd

- Geschiedenis boerderijenboek begint in 1750
- 1498-1504 Eisse Gaickema (1510 Gaijkema heerd)
- 1555 Frauw tho Elens
- 1563 Huge tho Elens
- 1579 Siert Willems
- 1585-1586 Jacob Theens (eigendom vrouw Menkema)
- 1626 Jan Geerts op Elens
- Hiaat
- 1690-1712 Jacob Jans
- 1720-1721 Arent Freriks
- 1740 Pieter Jans
- 1749 Jan Pieters bankroet, nu Marten Luitjes Siersema

Verdwenen boerderijnamen

Nr boerderijenboek	Huidige adres en naam	Oude naam
Kloosterburen 9	Dijksterweg 31	‘Ellerheerd?’
Kloosterburen 10	Feddemaweg 11	Gokemaheerd
Wierhuizen 6	Wierhuisterweg 67	Galkemaheerd
Zuurdijk 8	Hoofdweg 20 (Pollux)	Deel land Landersumaheerd
Zuurdijk 13	Hoofdweg 26a (Rondenburg)	Doengaheerd (eerder Tabbemaheerd?)
Niekerk 3	Zoutkamperweg 6 (Juckema)	?Wabbema of Waelkemaheerd
Niekerk 6	Afgebroken (Boeremaheerd)	Rensemaheerd
Niekerk 10	Hoofdstraat 26 (Oldeheem)	Imkemaheerd
Niekerk 12	Wester-Aikemapad 1 (Wester Aikema)	Deel is Hiddemaheerd
Vliedorp 2	Vlakkeriet 6	1632: Blauwe Huis (ook Westerhuis)
Vliedorp 4	Vlakkeriet 3 (Zuidhof)	Doengaheerd
Vliedorp 8	Vliedorpsterweg 2 (Hoogte)	Edske Brungers heerd
Vliedorp 11	Zoutkamperweg 6 (Westerhuis)	Menkema (eigendom Westerhuis)
Hornhuizen 19	Ommelanderweg 4 (Nije Pl.)	Hiddingeheerd
Leens 35 (Ulrum)	Leensterweg 57 (Algersmah.)	Bolemaheerd

Overdracht van boerderijen in Kloosterburen, Leens, Wierhuizen en Zuurdijk, 1590-1991 (percentages)

Aan:	1590-1699	1700-1799	1800-1899	1900-1991
Zonen (gehuwd)	18%	12%	21%	29%
Dochters (ongehuwd)	5%	7%	9%	7%
Ongehuwd kind of kinderen	0%	3%	2%	7%
Andere nabije familieleden	3%	4%	6%	9%
Totaal verwanten	**27%**	**26%**	**37%**	**52%**
Weduwe hertrouwt	14%	13%	7%	0%
Weduwnaar hertrouwt	10%	12%	8%	2%
Totaal hertrouwen	**24%**	**25%**	**14%**	**2%**
Niet-verwanten (verkocht)	31%	40%	32%	18%
Niet-verwanten (verhuurd)	0%	1%	8%	17%
Leeg / arbeiders / verdwenen	4%	7%	9%	12%
Geen familie	**36%**	**48%**	**48%**	**46%**
Onbekend (geen zoon!!)	14%	1%	0%	0%
N	444	428	359	326

De familie Feddema met personeel op Feddemaheerd, Kloosterburen (1910)

Omvang van boerderijen in Kloosterburen, Leens, Wierhuizen and Zuurdijk, 1630-1991.

	5-15 ha	15-30 ha	30-50 ha	50 + ha	Total	Hectares
1630	33%	29%	33%	4%	93	2,405
1806	26%	26%	28%	20%	87	2,763
1991	5%	9%	41%	45%	66	3,534

NB: In 1630 en 1806 ook enkele niet boeren met 5-15 hectare. 1630: alleen belastbare grond.

Boerderij in Leens (Grijssloot) in 1991

